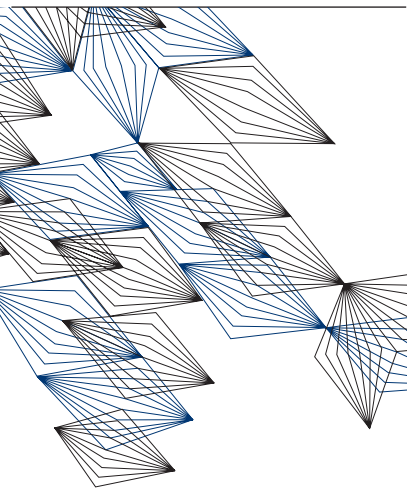

INAUGURELE REDE

6 MAART 2025

SOCIALE VEILIGHEID EN
RISICOBEBEERSING IN DE
GEORGANISEERDE SPORT:
EEN VERANTWOORDELIJKHEID
VAN HET GEHELE SYSTEEM

PROF. DR. NICOLETTE (H.M.J.) SCHIPPER VAN VELDHOVEN

UNIVERSITY OF TWENTE.

PROF. DR. NICOLETTE (H.M.J.) SCHIPPER
VAN VELDHOFEN

SOCIALE VEILIGHEID EN RISICOBEBEERSING
IN DE GEORGANISEERDE SPORT:
EEN VERANTWOORDELIJKHEID VAN HET
GEHELE SYSTEEM

PROF. DR. NICOLETTE (H.M.J.) SCHIPPER VAN VELDHOFEN

COLOPHON

Prof. Dr. Nicolette (H.M.J.) Schipper van Veldhoven

© Prof. Dr. Nicolette (H.M.J.) Schipper van Veldhoven, 2025

All rights reserved. No parts of this publication may be reproduced by print, photocopy, stored in a retrieval system or transmitted by any means without the written permission of the author.

Maart 2025

SOCIALE VEILIGHEID EN RISICOBEBEERSING IN DE GEORGANISEERDE SPORT: EEN VERANTWOORDELIJKHEID VAN HET GEHELE SYSTEEM

“Een reis van duizend mijlen begint met een enkele stap” (Lao Tzu)

Geachte rector magnificus, beste familieleden, vrienden en collega's - waarde toehoorders - van harte welkom. Wat fijn dat u de tijd heeft genomen om hier aanwezig te zijn, fysiek of online.

Het is september 1980 als ik begin aan mijn opleiding tot 'gymnastiek juf' aan de academie voor lichamelijke opvoeding in Tilburg, mijn eerste serieuze stap. Eigenlijk wilde ik diergeneeskunde gaan studeren, maar werd uitgeloot. En zo nam mijn carrière een geheel andere wending. Het is september 1984 als ik aan de Universiteit Utrecht orthopedagogiek ga studeren. Dertig jaar later, september 2014, word ik benoemd als lector Sportpedagogiek, in het bijzonder naar een veilig sportklimaat, aan hogeschool Windesheim om zo mijn beide interesses sport en opvoedkunde te combineren. Het is juni 2022 als ik door het College van Bestuur van de Universiteit Twente wordt benoemd tot bijzonder hoogleraar op de leerstoel Sports Risks & Safety. Vele stappen heb ik gezet om praktijk en theorie, sport en pedagogiek te verbinden om zo sport en bewegen voor alle jeugdigen van waarde te laten zijn. Sporten is tof om te doen!

Vandaag neem ik jullie mee op de reis die is afgelegd en de stappen die nog voor ons liggen om specifiek de risico's in de sport te adresseren en sociale veiligheid voor iedere actor in de georganiseerde (jeugd)sport te borgen.

We kunnen veel winnen met sport. We kunnen ook veel verliezen met sport. Sport biedt zowel kansen als risico's. De manier waarop sport wordt aangeboden en georganiseerd bepaalt de persoonlijke en maatschappelijke waarde die het krijgt binnen de context waarin sport wordt beoefend en beleefd. Om de kracht van sport optimaal te benutten, is het niet alleen belangrijk aan sport te doen (sport als doel), maar ook om de juiste voorwaarden te scheppen waarmee de positieve impact van sport (sport als middel) daadwerkelijk kan worden gerealiseerd. Mijn rede gaat over deze context, met een focus op (het beperken van) de risico's.

Ik ben een tiener als ik ga volleyballen in het dorp waar ik woon. Het duurt niet lang voordat ik door mijn trainer wordt gevraagd om assistent-trainer te worden. Hij zag wel wat in mijn didactische kwaliteiten. Zeer vereerd als ik was zei ik natuurlijk meteen ja. Eerst kreeg ik extra uitleg vooraf aan de training. Later gaf hij aan dat hij mij extra wilde lesgeven en hij had een zaal ter beschikking waar we terecht konden. Kreeg ik extra les in training geven. Hij ging dat ook keurig aan mijn moeder vragen en die ging akkoord. En zo geschiedde dat ik samen met de mannelijke trainer, alleen in de gymzaal les kreeg in volleybal-technieken en uitleg hoe dit over te dragen. Vele zaterdagmiddagen op een rij. Ontzettend gezellig en soms wat ongemakkelijk omdat ik zoveel tijd van hem kreeg. Ik heb veel van hem geleerd. Er is nooit iets voorgevallen. Toch zette deze situatie mij aan het denken toen ik leerde over grensoverschrijdend gedrag in de sport, grooming... 'de trainer won mijn en mijn moeders vertrouwen, hij ging systematisch te werk, zorgde voor een geïsoleerde setting waardoor er gelegenheid ontstond voor ...'.

Was het de trainer die het gewoon goed bedoelde? Was het een opstap naar...? Wat maakt dat ik geen slachtoffer ben geworden van, naar wat ik nu weet, de ideale omstandigheden voor seksueel grensoverschrijdend gedrag?

Sport heeft mij veel gebracht. Ik heb er met ontzettend veel plezier van genoten en er veel geleerd. Als voormalig trainster, coach en gymjuf wens ik dat natuurlijk ieder kind toe!

SYSTEEM VAN DE GEORGANISEERDE SPORT

We winnen veel met sport.

Sporten is een uitstekende manier voor mensen van alle leeftijden, geslachten en nationaliteiten om gezond te blijven door middel van lichaamsbeweging. Volgens de Eurobarometer 2022 neemt meer dan de helft van de Europeanen (55%, N = 14.619) met wisselende frequentie deel aan sport of lichaamsbeweging (Europese Commissie, 2022). Hiervan sport 32% regelmatig (1 tot 4 keer per week), 17% onregelmatig (tot 3 keer per maand), en 6% zeer regelmatig (meer dan 5 keer per week). Nederland behoort met 60% regelmatig sport- en beweegdeelnamepercentage tot de top 5 landen van Europa. In Europa, alsook in Nederland, is georganiseerde sport de meest populaire manier voor jongeren en adolescenten om te sporten en te bewegen en een belangrijke vrijetijdsbesteding (Aubert et al., 2018; Ntoumanis et al. 2012). In Nederland beoefenen ongeveer 1,9 miljoen jongeren (in de leeftijd van 5 tot 18 jaar) een sport, waarvan 1,3 miljoen deelnemen aan georganiseerde sport op sportclubniveau (NOC*NSF, 2023).

Georganiseerde sport omvat alle recreatieve of competitieve sportactiviteiten die vrijwillig en volgens vastgestelde regels worden beoefend binnen een sportclub of -organisatie, buiten het schoolcurriculum. Deze sportactiviteiten bevatten een element van training of instructie door een begeleider/volwassene. Hieronder vallen sportkampen en georganiseerde buitenschoolse sportactiviteiten op school, maar niet lichamelijke opvoeding (gymnastieklessen) of informele fysieke activiteiten zoals straatvoetbal, de hond uitlaten of tuinieren.

Georganiseerde jeugdsport wordt gezien als een belangrijke socialiserende context, naast thuis en school (ook wel derde pedagogisch milieu genoemd), en wordt gezien als een omgeving waarin jongeren zich kunnen ontwikkelen, leren en plezier hebben. Sport biedt unieke ervaringen en kent naast de fysieke gezondheidseffecten door het verbeteren van de lichamelijke conditie, ook effecten op psychologisch, cognitief en sociaal vlak (Bailey et al., 2009; Bailey et al., 2013; Kirk & Haerens, 2014; McKay et al., 2019). Deze positieve impact van sport staat bekend als 'de waarde van sport'. Populaire overtuigingen hebben zelfs de neiging om de positieve gevolgen van sport te benadrukken (Imbrogno et al. 2021).

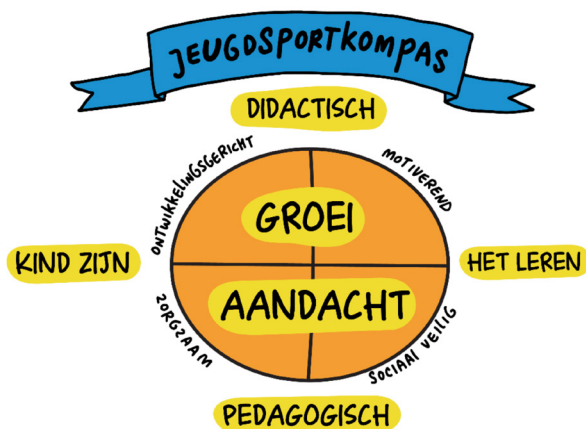
De sportclub biedt een omgeving waarin veel actoren samen komen, waardoor het een ideale plek is voor waardevolle (sociale) leerervaringen en biedt sporters vele mogelijkheden voor sociale interacties met leeftijdsgenoten en volwassenen, wat zou kunnen leiden tot de ontwikkeling van morele normen en waarden en een beter sociaal, psychologisch en/of moreel karakter (Bailey 2005; Bruner et al. 2018; Janssens et al., 2004; Light 2010; Rutten et al. 2011). Kinderen en jongeren ontdekken en verkennen de wereld door te bewegen en actief te zijn. Van grijpen naar be-grijpen. Door samen te spelen ontwikkelen ze pro-sociale vaardigheden (Schipper-van Veldhoven, 2013). Deelnemers worden uitgedaagd om morele keuzes te maken over gedrag dat hun winstkansen vergroot of juist belemmert, en dat aansluit bij of ingaat tegen de kernwaarden van sport. Door de regels en structuur van sport heeft het de kracht om het morele gedrag van jongeren zowel positief als negatief te beïnvloeden (Rutten et al., 2008; Shields & Bredemeier, 1995).

Onderzoek laat zien dat het waarmaken van de positieve effecten van sport, afhangt van de wijze waarop sport wordt aangeboden (e.g. Collard et al., 2014; Krouwel et al., 2006). Zoals Bailey (2006, p.399) aangeeft: 'Contexten die positieve ervaringen benadrukken, en worden gekenmerkt door plezier, diversiteit, de betrokkenheid van allen en die worden gemanaged door toegewijde en opgeleide trainers, en ondersteunende en geïnformeerde ouders, zijn van fundamenteel belang'. Oftewel het belang van een pedagogisch sportklimaat.

Wij definiëren pedagogisch sportklimaat als:

Een positieve, zorgzame en veilige leeromgeving waarin plezier voorop staat, gericht op de ontwikkeling van jeugdigen in en door sport. Een sportklimaat waarbij het kind centraal staat, waarbij we hen helpen groeien naar autonomie en zelfstandigheid en bouwen aan een brede basis van levenslang sportplezier. (Schipper-van Veldhoven, 2024a, p.27)

Een pedagogisch sportklimaat omvat zowel een goed didactisch sportklimaat alsook een sociaal veilig sportklimaat en is gericht op het realiseren van de juiste context om de positieve effecten van sport te bereiken. Om dit pedagogisch sportklimaat te concretiseren en te realiseren is het Jeugdsportkompas ontwikkeld (Schipper-van Veldhoven, 2024b). Dit kompas identificeert vier fundamentele pijlers voor het creëren van een optimale leeromgeving in de jeugdsport (zie figuur 1).

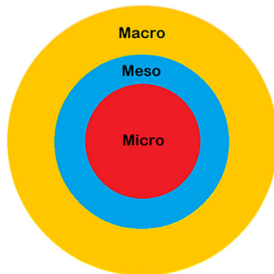
Figuur 1: Het Jeugdsportkompas
 Bron: Schipper-van Veldhoven, 2024, p. 31.

Om de kracht van sport optimaal te benutten, is het cruciaal de juiste voorwaarden te creëren die de positieve impact van sport mogelijk maken (Schipper-van Veldhoven, 2013). Het Jeugdsportkompas biedt hierbij een waardevol denkkader om een pedagogisch sportklimaat te bevorderen en deze voorwaarden effectief vorm te geven.

Een pedagogisch sportklimaat binnen de sportclub ontstaat door de gezamenlijke inzet van diverse actoren. Beleidsmakers, bestuurders, trainers, coaches, ouders, sporters, jeugdcoördinatoren en scheidsrechters vormen samen een sociaal systeem met onderlinge verbindingen. De sportcontext kan worden beschouwd als een gelaagd systeem op drie niveaus (zie figuur 2), met elk zijn eigen rol, aandeel en verantwoordelijkheid (Martin, 2002):

- Op **microniveau** (op het veld): hier staan de directe acties tussen trainers / coaches en sporters tijdens wedstrijden en trainingen centraal;
- Op **mesoniveau** (binnen de sportclub): hier gaat het om de lokale actoren die sportactiviteiten mogelijk maken, zoals bestuurders van sportclubs, coördinatoren, commissies, ouders/begeleiders, clubkadercoaches en gemeentelijke beleidsmakers.
- Op **macroniveau** (in het sportbeleid): omvat nationale en internationale sportentiteiten, zoals beleidsmakers en -beslissers van sportbonden, sport-

koepels en overheden. Zij ontwikkelen de kaders en het beleid die op lagere niveaus moeten worden uitgevoerd.

Figuur 2: Contextmodel voor sport op meerdere niveaus
Bron: Martin, 2002.

Dit vereist dat alle betrokken actoren hun verantwoordelijkheid nemen in het creëren van een positieve en veilige sportomgeving. Iedereen heeft hierin een eigen rol en bijdrage, afgestemd op het niveau waarop zij binnen de georganiseerde (jeugd)sport actief zijn. Het Jeugdsportkompas biedt handvatten op zowel micro-, meso- als macroniveau (Schipper-van Veldhoven, 2024b).

De leeropdracht aan de Universiteit Twente¹ sluit aan bij de werkzaamheden uitgevoerd binnen het lectoraat Sportpedagogiek van hogeschool Windesheim en versterkt de focus op een sociaal veilig sportklimaat. Sociale veiligheid is een essentiële voorwaarde voor leren, ontmoeting en ontwikkeling en vormt een kernpijler van een pedagogisch sportklimaat.

¹ De Leeropdracht Sports Risks & Safety richt zich op onderzoek, educatie en activiteiten die ervoor zorgen dat mensen veilig kunnen sporten, onder begeleiding van competente mensen. Het doel van onderzoek is bijdrage aan een duurzaam verantwoord sportklimaat, zowel in de topsport als in de recreatiesport. De belangrijkste uitdaging is het creëren van een veiliger sportklimaat.

SOCIALE VEILIGHEID EN GRENDOVERSCHRIJDEND GEDRAG IN DE SPORT

We kunnen ook veel verliezen met sport.

Aandacht voor sociale veiligheid in de sport lijkt met name iets van de laatste jaren. Sociale media-initiatieven zoals #MeToo, #SportToo en #CoachDontTouchMe hebben erkenning en de noodzaak van dringende actie tegen seksueel geweld in de sport wereldwijd onder de aandacht gebracht. Nederland voert echter al sinds eind jaren '90 beleid tegen seksuele intimidatie in de sport. Destijds ook ingezet naar aanleiding van aantijgingen via de media in het judo (Moget et al., 2012). Documentaires als 'Athlete A' (Netflix, z.d.) en 'Turn!' (NPO, z.d.) brachten ook intimiderende psychische en emotionele praktijken naar buiten. Ook de Nederlandse berichtgeving liegt er niet om. In 2016 delen veel (oud-) topsporters hun ervaringen over seksuele intimidatie en misbruik. In 2017 verschijnt daarop het rapport van Commissie De Vries over seksuele intimidatie en misbruik in de sport (De Vries et al., 2017). Er volgen meer onderzoeken over de duistere kanten van specifieke sporten zoals in het turnen, alsook in dansen, en vastgelegd in rapporten (e.g. Olfers & Van Wijk, 2021; Olfers et al., 2023). In januari 2022 is een driejarig grootschalig onderzoek van start gegaan naar de topsportcultuur in Nederland binnen circa 20 sporten (Olfers et al., lopend), gefinancierd door het ministerie van VWS. Het doel van dit onderzoek is inzicht te krijgen in de factoren die bijdragen aan een topsportcultuur die heeft geleid of kan leiden tot sociale onveiligheid. Ook de breedtesport blijkt echter niet vrij te zijn van grensoverschrijdend gedrag (Vertommen et al., 2016).

Laat ik dieper inzoomen op de begrippen 'veiligheid', 'sociale veiligheid' en 'grensoverschrijdend gedrag'. Volgens het woordenboek verwijst *veiligheid* naar de mate van afwezigheid van potentiële oorzaken van een gevaarlijke situatie of de mate van aanwezigheid van beschermende maatregelen tegen deze potentiële oorzaken. Veiligheid is in deze een relatief begrip, aangezien niets onder alle omstandigheden volledig zonder gevaar is. Sociale veiligheid is onderdeel van de totale veiligheid van een omgeving. Een sociaal veilige omgeving is een omgeving zonder dreiging van geweld of confrontatie met geweld. *Sociale veiligheid* verwijst naar de mate waarin mensen beschermd zijn en zich beschermd voelen tegen persoonlijk leed door misdrijven, overtredingen, overlast of ongewenst gedrag door anderen (online-woordenboek).

Grensoverschrijdend gedrag (GOG) ofwel ongewenst en schadelijk gedrag door intimidatie en misbruik tast de sociale veiligheid aan. Er wordt onderscheid gemaakt tussen psychisch of emotioneel GOG zoals antisociaal gedrag, pesten, schelden, schreeuwen, bedreigingen in gebaren, houding en digitaal, negeren, buitensluiten; fysiek GOG zoals slaan, schoppen, duwen, door elkaar schudden, met geweld in bedwang houden; en van seksueel GOG zoals seksueel getinte opmerkingen, aanrakingen, seksueel geweld (Vertommen et al., 2016; Mulder et al., 2020). Dit gedrag kan zowel offline als online voorkomen en heeft een 'niet-toevallige' aard (Roberts et al., 2019).

Momenteel ontbreekt een universele definitie van intimidatie, misbruik, mishandeling en (gendergerelateerd) geweld in de sport, wat leidt tot uiteenlopende terminologie binnen de academische literatuur (Kerr et al., 2020; Mountjoy, 2020). Recentelijk publiceerde het International Olympic Committee (IOC) het vernieuwde Consensus Statement: Interpersonal Violence and Safeguarding in Sport, waarin wordt gepleit voor het universele gebruik van de term 'Interpersonal Violence'. Deze term omvat fysiek, psychologisch en seksueel geweld, evenals ontbering en verwaarlozing, en die uitdrukking geeft aan meerdere vormen van grensoverschrijdend gedrag (Tuakli-Wosornu et al., 2024). Zij kiezen voor deze term mede doordat het veel in de sportgeneeskunde literatuur wordt gebruikt om een scala aan problematische gedragingen aan te duiden die sporters ervaren. In Nederland hanteren we voornamelijk de term grensoverschrijdend gedrag (Mulder et al., 2020), in het Engels vertaald als transgressive behaviour. Transgressive behaviour omvat diverse vormen van ongewenst gedrag, zoals antisociaal gedrag, agressie, pesten, (seksuele) intimidatie, egoïsme, arrogantie, negeren, ontgroening, cyberpesten en nalatigheid (e.g. Kavussanu, 2019). Daarnaast kunnen ook ongepaste trainingsbelasting, trainen ondanks blessures of pijn, en systematische dopingpraktijken hieronder vallen (e.g. Tjørndal, 2016). De term transgressive behaviour is tevens omarmd binnen het recent mede door ons uitgevoerde Europese project Building European Safe Sport Together (BESST), dat onder leiding van de European Olympic Academies en met financiering van het Erasmus+ Programma van de Europese Unie (BESST, z.d.). Dit project krijgt in 2025 een vervolg in BESST 2.0, eveneens gefinancierd door de EU. Waarover later meer.

Vanuit de verschillende definities is sport sociaal veilig wanneer de psychische/emotionele, fysieke en seksuele veiligheid van deelnemers niet

wordt aangetast door het gedrag van anderen (niet alleen de coach). Dit omvat een positieve en veilige sfeer binnen de sportomgeving en actief optreden tegen pesten, discriminatie, geweld en ander ongepast gedrag, waarbij dergelijke situaties zoveel mogelijk moeten worden voorkomen. Het creëren van een sociaal veilige sportomgeving vraagt om proactief beleid gericht op het zien van risico's en het tegengaan van ongewenst gedrag en het stimuleren van gewenst gedrag (Schipper-van Veldhoven, 2016).

Internationale kaders zoals het Olympisch Handvest (IOC, 2020a), de ethische code van het IOC (IOC, 2020b), de Panathlonverklaring over ethiek in jeugdsport (Ethisch sporten, z.d.) en The Rights of the Child in Sport (UNICEF, z.d.) benadrukken allen de bescherming van (jonge) atleten in de sport. Elk individu heeft recht op een sociaal veilige sportomgeving, vrij van grensoverschrijdend gedrag.

DE PREVALENTIECIJFERS EN DE GEVOLGEN VAN GRENSOVERSCHRIJDEND GEDRAG IN DE SPORT

De eerste zelfrapportages over GOG in de sport (vragenlijsten voorgelegd aan sporters) dateren uit het begin van de jaren 2000 en richtten zich voornamelijk op seksuele intimidatie en misbruik (e.g. Leahy et al., 2002). Een eerste poging in 2005 in Nederland om kwantitatieve gegevens te verzamelen, via een enquête onder 2.000 mensen, mislukte door een response rate van slechts 11 procent, waardoor geen conclusies konden worden getrokken. Een analyse op basis van de incidentregistratieformulieren uit de database van de hulplijn van NOC*NSF, met gegevens verzameld tussen 2001 en 2010, gaf wel een eerste inzicht in de prevalentiecijfers in Nederland (Vertommen et al., 2013). Uit dit onderzoek bleek dat gemelde incidenten afkomstig waren uit 46 verschillende sporten. De slachtoffers waren meestal kinderen en jongeren, terwijl de geïdentificeerde daders vaak volwassen coaches waren. In 68 procent van de gevallen betrof het seksueel intimiderend gedrag dat zich over een langere periode voordeed.

De eerste internationale studie die meerdere vormen van GOG in de context van sport includeerde was van Alexander et al. (2011), gericht op een Britse studentpopulatie in de leeftijd van 18-22 jaar. De eerste grote retrospectieve studie naar de prevalentie van GOG in Nederland en Vlaanderen (N=4000) vond plaats in 2015 in opdracht van NOC*NSF en de Vlaamse overheid.

Uitgevoerd binnen het promotieonderzoek van Tine Vertommen naar Interpersonal Violence Against Children in Sport (Vertommen, 2017). Van de respondenten (leeftijd 18-50 jaar die vóór hun 18de aan georganiseerde jeugdsport deden) geeft 44% aan dat ze tenminste één ervaring hebben gehad met GOG (low threshold). 38% van de respondenten heeft psychologisch/ emotioneel GOG ervaren, 11% fysiek GOG en 14% seksueel GOG (Vertommen et al., 2016).

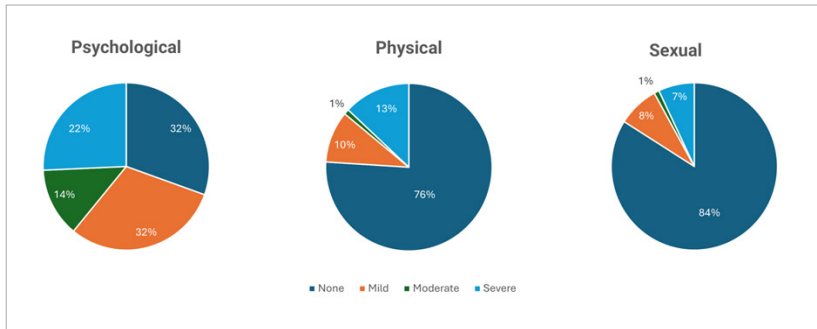
Voorbeelden van gebeurtenissen GOG, zoals gehanteerd in de Nederlandse prevalentie onderzoeken:

Psychisch / emotioneel GOG: vernederd of beledigd worden; gepest worden; kritiek hebben op geleverde prestaties; het beschadigen van spullen; dreigen met slaan; dreigen om uit het team gezet te worden.

Fysiek GOG: geduwd worden; geslagen worden (met voorwerp of open hand); bij de keel gegrepen worden; gedwongen sporten bij blessure; met geweld in bedwang gehouden worden; in elkaar geslagen worden.

Seksueel GOG: seksistische grappen; begluurd worden; seksuele berichten ontvangen; pornografische afbeeldingen te zien krijgen; ongewenste (seksuele) aanrakingen; dwingen om te zoenen; gedwongen penetratie (oraal, vaginaal, anaal).

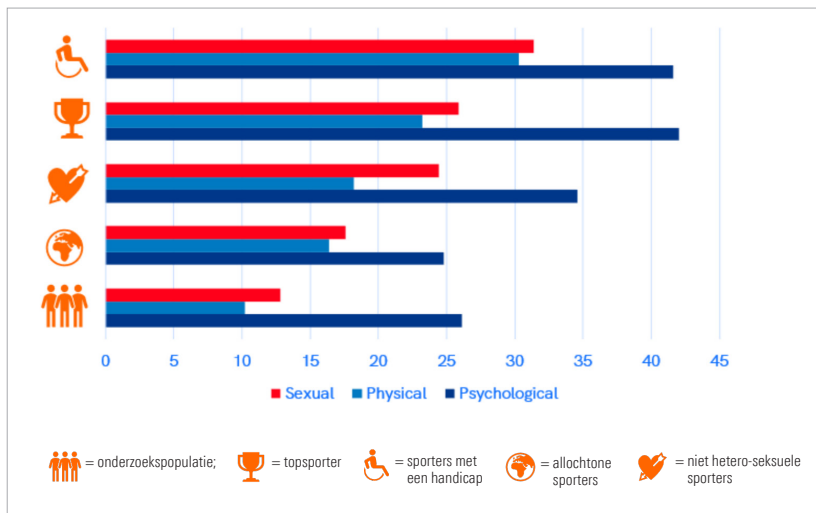
De tweede (en meest recente) retrospectieve prevalentiestudie in Nederland, op advies van Commissie De Vries en in opdracht van NOC*NSF en het ministerie van VWS, werd uitgevoerd door I&O Research en Center Data in 2019 (Mulder et al., 2020; Schipper-van Veldhoven et al., 2022). Van de Nederlandse respondenten die in hun jeugd aan georganiseerde sport deden (N = 3959) geeft 72% aan ten minste één vorm van GOG te hebben ervaren (low threshold). Van hen rapporteerde 68% psychologisch GOG, 24% fysiek en 16% seksueel GOG tijdens het sporten in de kindertijd. 6% van de respondenten ervoer alle drie vormen van schadelijk gedrag. Binnen dit onderzoek werd eveneens gekeken naar de ernstscore: mild, matig of ernstig GOG. 22% van de jonge sporters ervoer *ernstig* psychologisch GOG, 12,7% *ernstig* fysiek GOG, en 6,9% kreeg te maken met *ernstig* seksueel GOG (zie ook (zie figuur 3).

Figuur 3: Grensoverschrijdend gedrag in de Nederlandse sport
 Bron: Schipper-van Veldhoven, Mulder, Cuelenaere, Zandvliet, Farzan & Reijnen (2022).

Mannen/jongens ervaren vaker psychologisch en fysiek GOG dan vrouwen/meisjes. Seksueel GOG komt vaker voor bij meisjes, die dubbel zoveel kans hebben om hiermee geconfronteerd te worden. Bovendien ervaren meisjes ernstigere incidenten met meer impact. In beide studies is het hoogste percentage gerelateerd aan psychologisch GOG. In de tweede studie kwam fysiek GOG vaker voor dan seksueel GOG, terwijl dit in de eerste studie omgekeerd was. Beide onderzoeken toonden aan dat GOG voorkomt in alle sporten, op alle niveaus en dat atleten op nationaal of internationaal niveau een hoger risico lopen voor alle vormen van GOG. De eerste studie toonde daarnaast ook aan dat minderheidsgroepen (allochtone sporters, sporter met een niet-heteroseksuele voorkeur en sporters met een handicap) ook een significant hoger risico lopen op GOG (zie figuur 4).

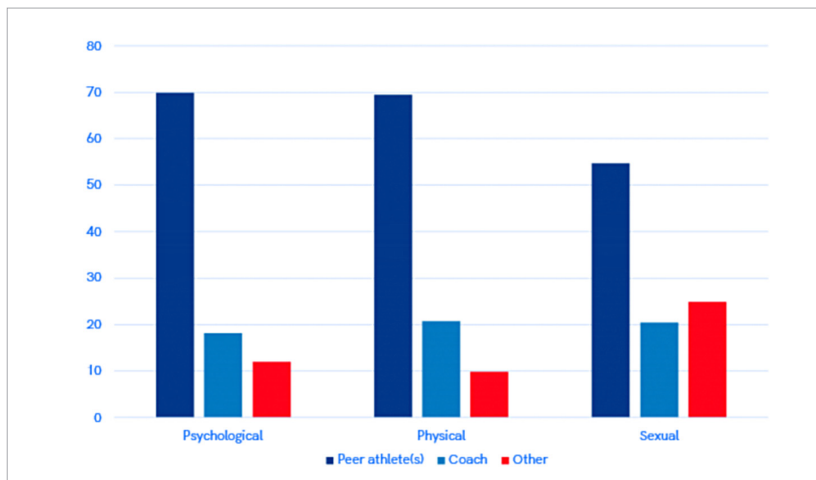
Parent en Fortier (2018) stellen in hun comprehensive overview dat verhoogde kwetsbaarheid voor specifiek jongeren voor alle vormen van GOG nog niet empirisch bewezen is. Zij zien wel een kwetsbare groep, maar dat dit komt door hun grote aanwezigheid in de georganiseerde sport en omdat ze zich in een kwetsbare levensfase bevinden.

Figuur 4: Kwetsbare groepen in de sport

Bron: Vertommen, Schipper-van Veldhoven, Wouters, Kampen et al. (2016)

Zowel uit de eerste (Vertommen et al., 2016) als de tweede prevalentiestudie (Mulder et al., 2020) blijken bij alle vormen van GOG-daders vaker de teamgenoten/leeftijdsgenoten dan coaches of anderen (omstanders, bestuurders, entourage) (zie figuur 5). De tweede prevalentiestudie bevestigt eveneens dat grensoverschrijdend gedrag een structureel probleem is in de georganiseerde sport in Nederland, en om blijvende aandacht vraagt voor alle vormen van GOG en met name voor psychisch GOG.

Figuur 5: Daders

Bron: Schipper-van Veldhoven, Mulder, Cuelenaere, Zandvliet, Farzan & Reijnen (2022).

Internationaal zien we een vergelijkbaar beeld. Recent retrospectief prevalentieonderzoek naar GOG in de sport binnen zes Europese landen (Oostenrijk, België, Duitsland, Roemenië, Spanje en het Verenigd Koninkrijk) rapporteerde dat van de ondervraagde volwassenen (18-30 jaar) die vóór hun 18e aan georganiseerde sport deelnamen ($N = 10.302$), 65% psychologisch GOG ervoer, 44% fysiek GOG en 37% zich genegeerd voelde. Seksueel GOG werd onderscheiden in twee vormen: 20% meldde fysiek gerelateerd gedrag en 35% niet-fysiek gerelateerd gedrag (Harthill et al., 2023). Dit onderzoek bevestigt eveneens dat GOG op alle prestatieniveaus voorkomt, met een verhoogd risico binnen de topsport.

Er verschijnen meer prevalentie studies, gericht op een nationale context (e.g. Parent et al., 2016; Fathynah et al., 2017), op topsport (e.g. Ohlert et al., 2020; Willson et al., 2022) of specifieke sporttypen (e.g. Bermon et al., 2021) en met een opmerkelijke stijging in meldingen van psychologische GOG in de afgelopen jaren (Pankowiak et al., 2023). Deze onderzoeken geven een low-threshold indicatie weer tussen 70-85% GOG. Vergelijking tussen deze studies is lastig vanwege verschillen in steekproefstrategieën, leeftijdsgroepen van respondenten en de gebruikte definities (Mergaert et al. 2016).

Een overall beeld geeft aan dat vrouwelijke sporters over het algemeen een hoger risico lopen op seksueel GOG, terwijl mannelijke sporters vaker fysiek GOG ervaren, met een verhoogd risico voor alle sporters op hogere wedstrijd-niveaus. Onderzoeken specifiek gericht op de topsport geven vaker aan dat coaches de meest voorkomende daders waren van verwaarlozing, psychologisch GOG en fysiek GOG (e.g. Willson et al. 2022).

Het ervaren van GOG als sporter kan aanzienlijke gevolgen hebben, vergelijkbaar met het ervaren van trauma in andere settingen. Psychosomatische klachten (als hoofdpijn, buikpijn, slaapproblemen), angst, depressies, uitputting, suïcidale gedachten, eetstoornissen, blessures, verslechterde (school)prestaties (e.g. Hughes & Leavey, 2012; McDuff, 2012; Smits et al., 2017), alsook problemen met coping, zelftwijfel, zelfbeschadiging en destructief gedrag (Rulofs et al., 2019) en hun prestaties nemen af (Stafford et al., 2015). Uit onderzoek van Parent et al. (2022) blijkt dat tieners die psychologisch geweld, verwaarlozing of seksueel geweld in de sport hebben meegemaakt, vaak een lagere zelfwaardering rapporteren. Daarnaast vertonen zij meer psychische klachten en symptomen van posttraumatische stressstoornis (PTSS). De impact van schadelijk gedrag in de sport kan doorwerken tot in de volwassenheid, met negatieve effecten op de geestelijke gezondheid en kwaliteit van leven (Kerr et al., 2020; Vertommen et al., 2018). Schoemaker et al. (2024) onderzochten de financiële gevolgen van ernstige vormen van grensoverschrijdend gedrag voor slachtoffers in Nederland. Dit komt overeen met een geschat gemiddeld jaarlijks inkomensverlies van €9.672 per persoon. De bevindingen suggereren dat iemand die in zijn jeugd ernstig GOG heeft meegemaakt, gedurende zijn leven een verlies in subjectief welzijn kan ondergaan dat gelijkstaat aan een financiële waarde van honderden duizenden euro's.

Kortom, onderzoek naar de prevalentie van GOG in de sportomgeving – vanuit het perspectief van de sporter – laat zien dat GOG veel voorkomt, in alle sporten, op alle niveaus en dat een onveilige sportomgeving jongeren ernstige schade kan toebrengen (tot op volwassen leeftijd).

Aangezien niet alleen sporters, maar iedereen binnen de sportgemeenschap kwetsbaar kan zijn, geven bovenstaande onderzoeken slechts een gedeeltelijk beeld van GOG in de sportomgeving. Recentelijk is het aantal meldingen van wangedrag op organisatorisch niveau binnen sportorganisaties ook toegenomen. Voorbeelden hiervan zijn beschuldigingen van seksuele intimidatie

binnen het management van het basketbalteam Detroit Pistons en een giftige werkcultuur bij de Washington Commanders, een American football-organisatie. In Europa zijn soortgelijke gevallen gemeld, zoals beschuldigingen tegen het hoofd van de Franse voetbalfederatie en een directeur van de Nederlandse voetbalclub Ajax. Ook scheidsrechters worden getroffen, zoals bij verbale intimidatie tijdens UEFA Europa League-wedstrijden of een tragisch incident waarbij een Nederlandse amateur-scheidsrechter door een fysieke aanval om het leven kwam (uit Haandrikman & Schipper-van Veldhoven, 2024, p.10). En natuurlijk onvergetelijk, de beruchte kus van Rubiales. Bovendien kunnen bemoeizuchtige ouders en coaches, bestuurders verbaal onder druk zetten (Dorsch et al., 2015). Uit een in 2024 gehouden onderzoek door EenVandaag (EenVandaag, z.d.) onder bijna 5000 spelers, trainers, scheidsrechters en toeschouwers (N=4961) naar agressie in het amateurvoetbal kwam naar voren dat ruim tweederde van de respondenten ervaart dat agressie vaak begint bij ongewenst gedrag van ouders langs de lijn: kritiek op de scheidsrechter, bemoeienissen met coaching, en/of het ophitsen van spelende kinderen.

Daarnaast zien we een ander probleem ontstaan. Grensoverschrijdend gedrag is onderwerp van gesprek geworden, het staat op de agenda en men durft zich uit te spreken als men dit ervaart. Dat is super goed en aan te moedigen. De keerzijde is, dat de 'aantijging van grensoverschrijdend gedrag ook een stok lijkt te zijn om mee te slaan of 'zijn zin te krijgen'. Een bestuurslid die te horen krijgt dat hij beschuldigd wordt van grensoverschrijdende uitspraken om dat men hem eigenlijk weg wil hebben of een coach die vals beschuldigd wordt als een sporter niet wordt geselecteerd. Coaches die zich vertwijfeld afvragen 'wat mag ik nog wel doen?'.

De groeiende aandacht voor 'safeguarding in sport' heeft bij sommige coaches zorgen gewekt over de mogelijkheid dat fysiek contact met sporters tijdens coaching kan leiden tot valse beschuldigingen van misbruik door jongeren of hun ouders (Pépin-Gagné & Parent, 2016). Dit heeft in sommige gevallen geleid tot het invoeren van 'no-touch policies', wat op zijn beurt morele paniek, onzekerheid en angst voor onterechte beschuldigingen bij begeleiders kan veroorzaken (Gaedicke et al., 2021). Risicobeheersing in de sportomgeving vraagt om nuance.

RISICOBEBEERSING IN DE SPORTOMGEVING

‘Safeguarding’ in sport is het proces waarbij kinderen en volwassenen worden beschermd tegen schadelijk gedrag door te zorgen voor een sociaal veilige omgeving bij participatie in sport. Veelal uitgaand van preventief beleid en repressieve maatregelen.

Sinds eind jaren ‘90 wordt er in Nederland beleidsmatige aandacht besteed aan (seksuele) intimidatie in de sport. Om een solide basis te creëren voor het nieuwe beleid van destijds liet NOC*NSF onderzoek uitvoeren naar risicofactoren voor *seksuele intimidatie in de sport* (Cense, 1997). Op basis van literatuurstudie en interviews formuleerde Cense een model van risicofactoren voor seksuele intimidatie en misbruik in de sport, gebaseerd op basis van ‘de vier voorwaarden voor misbruik’ van Finkelhor en ‘De cyclus van misbruik’ door Wolf (in Moget et al., 2012). De onderzoekers geven een verklaringsmodel dat is gebaseerd op het idee dat er verschillende opeenvolgende fasen voorafgaan aan seksueel misbruik van kinderen en jongvolwassenen (motivatie; het overwinnen van interne remmingen; externe remmingen overwinnen; de weerstand van de sporter overwinnen, ook wel het *groomingsproces* genoemd) en zij identificeren daarbij drie clusters van risicofactoren, gerelateerd aan (1) de coach, (2) de sportsituatie en (3) de sporter (Cense & Brackenridge, 2001). Dit leidde tot de volgende indicatoren, die tevens waarschuwingssignalen vormen voor de bijbehorende risicofactoren.

- 1) De **coach** als risicofactor: de coach fungeert in dit geval als pleger van GOG. Dit gedrag ontstaat wanneer de pleger zowel gemotiveerd is om te misbruiken (fase 1) en zijn of haar innerlijke remmingen overwint (fase 2).
- 2) De **sportsituatie** als risicofactor: de potentiële pleger van GOG wordt niet gehinderd door externe remmingen. Risico-indicatoren hiervoor zijn onder andere het ondermijnen van sociale netwerken binnen de sportclub, een gebrek aan sociale steun vanuit de omgeving voor de sporters alsook de interne sportcultuur die het gedrag van coaches niet ter discussie stellen (fase 3).
- 3) De **sporter** als risicofactor: het overwinnen van de weerstand van de sporter. De pleger streeft ernaar de weerbaarheid van de sporter te ondermijnen, door acties waardoor het kind zich onzeker, hulpeloos of in de

steek gelaten voelt. Een duidelijke indicator is een relatie waarin de sporter extreem afhankelijk is van een coach die een buitensporige mate van controle uitoefent over het leven van de sporter (fase 4).

Grooming is het proces waarin de dader zijn slachtoffer isoleert en opzettelijk voorbereidt op seksueel misbruik (Brackenridge, 2001). De dader probeert langzaam het vertrouwen van het gekozen slachtoffer te winnen en gaat systematisch te werk om interpersoonlijke grenzen af te breken (Brackenridge & Fasting, 2005). Dit proces kan weken, maanden en zelfs jaren duren. De dader probeert stap voor stap dichterbij te komen om geheimhouding mogelijk te maken. Het niet herkennen van misbruik in de beginfase, gecombineerd met gevoelens van schaamte en angst voor de gevolgen, zijn belangrijke redenen waarom sporters vaak zwijgen.

Op basis van dit risicofactormodel voor seksueel GOG ontwikkelden NOC*NSF en de sportbonden sindsdien een reeks preventieve en repressieve beleidsmaatregelen en algemene strategieën, niet alleen om seksuele intimidatie in de sport te voorkomen maar voor geheel GOG, gericht op het verminderen van risico's en het doorbreken van de laissez-faire cultuur (zie Schipper-van Veldhoven et al., 2015).

Er zijn door de jaren middelen ontwikkeld op drie gebieden:

- **Communicatie en voorlichting om seksuele intimidatie bespreekbaar te maken:** (digitale en gedrukte) brochures voor bewustwording en preventie; speciale website over seksuele intimidatie met onder meer een documentaire over slachtoffers; educatieve films voor coaches over ethische dilemma's in de sport; campagne 'Blijf je stil of praat je erover' (gericht op omstandergedrag).
- **Repressieve maatregelen voor adequate reactie als het voorkomt:** een hulplijn voor advies en afhandelen beschuldigingen, pool van vertrouwenspersonen, casemanagers, incidentenprotocol, pool van aanklagers en een onderzoekscommissie, meldplicht voor sportbonden en verenigingen bij signalen van grensoverschrijdend gedrag. Daarbij ondersteund door Instituut voor Sportrechtspraak sinds 2006 (ISR) en sinds 2018 het Centrum voor Veilige Sport Nederland (CVNS).
- **Preventieve instrumenten om de kans op misbruik te verkleinen:** gedragscodes (verplicht voor trainers en coaches sinds 2013), richtlijnen

voor implementeren van preventiebeleid, toolkit voor sportverenigingen, awareness modules/e-learning, aanvragen van verklaringen omtrent gedrag (VOG) voor trainers en coaches, en recentelijk ook integriteitscoördinatoren die bonden en verenigingen ondersteunen.

Binnen de Nederlandse sportsector werd aan de implementatie van deze maatregelen gewerkt via programma's zoals Sportcode (2002-2006), Samen voor Sportiviteit & Respect (2009-2011), 'Naar een Veilig Sportklimaat (VSK)' (2011-2018) (zie Steenbergen & Balk, 2024).

Het beleid ten spijt blijkt de praktijk weerbarstiger. Onderzoek uit 2011 toonde aan dat slechts 14% van de sportverenigingen bekend was met de destijds beschikbare hulpmiddelen, en slechts 4% paste deze daadwerkelijk toe (Serkei et al., 2012). In 2015 hadden 6.700 verenigingen één of meer interventies uit het programma "Veilig Sportklimaat" (VSK) gebruikt; in 2018 was dit aantal gestegen naar 10.662, ongeveer de helft van alle sportverenigingen (Romijn et al., 2015; Romijn & Van Kalmthout, 2018). Uit onderzoek van Stevens en Gutter (2021) bleek dat 64% van de sportclubs nog geen gedragsregels voor trainers en coaches had opgesteld, 47% geen vertrouwenscontactpersoon had aangesteld en 59% geen Verklaring Omtrent Gedrag (VOG) opvroeg. Hoewel de toegenomen aandacht voor een veilig sportklimaat een positieve ontwikkeling is, blijft daadwerkelijke beleidsinzet binnen verenigingen beperkt. Het invoeren van één of twee maatregelen is onvoldoende om een diepgaande verandering in de clubcultuur te realiseren.

Moget, Weber en Van Veldhoven (2012) merkten op dat sportorganisaties vaak de focus leggen op procedurele preventie en de sportsituatie als risicofactor, in plaats van de dynamiek tussen coaches en sporters te verbeteren.

Daarnaast wees Commissie de Vries (2017) op een gebrek aan structurele aanpassingen, zoals het aanpakken van seksistische culturen en het bespreekbaar maken van grenzen met begeleiders, sporters en ouders. Daarbij blijft de kwetsbaarheid van de vaak jonge (talentvolle) sporters onderbelicht.

Wetenschappelijke verontrusting ligt vooral in het gebrek aan grondige evaluaties en monitorstudies die deze ontwikkelingen zouden moeten ondersteunen (Harthill & O'Gorman, 2015). Onderzoek richt zich voornamelijk op beschrijvende analyses (e.g. Lucassen et al., 2012; Hulsebos et al., 2015).

Systematische studies naar de werkbare elementen en effectiviteit van preventie- en responsstrategieën zijn schaars. Daarnaast is er te weinig empirisch onderzoek gedaan naar andere vormen van GOG dan seksueel grensoverschrijdend gedrag (Tuakli-Wosornu et al., 2024). Deze inzichten zijn cruciaal om te bepalen welke aanpak in verschillende situaties effectief is.

Tegenwoordig is het bevorderen van een positief en sociaal veilig sportklimaat een integraal onderdeel van de Nationale Sportakkoorden (2018; 2023), waarin het ministerie van VWS, NOC*NSF en de Vereniging Sport en Gemeenten (VSG) samenwerken. In Sportakkoord II ligt de nadruk sterker op het verbeteren van de kwaliteit binnen de sector door te investeren in een sociaal veilige basis en door eisen te stellen aan de *pedagogische en didactische vaardigheden van trainers en coaches in de breedtesport*. In 2023 bracht de Nederlandse Sportraad een uitgebreid advies uit over het belang van een pedagogisch sportklimaat, met de oproep om het kind centraal te stellen in plaats van sportprestaties, competitie en ranglijsten (NLsportraad, 2023). Als extern lid van de 'Commissie Pedagogisch Sportklimaat' van de NLsportraad heb ik mijn expertise op het gebied van jeugdsport en sportpedagogiek met hen kunnen delen.

Deze ontwikkelingen benadrukken de noodzaak om specifiek de aandacht te richten op de risicofactoren 'coach' en 'sporter'.

Na ruim vijftientig jaar aandacht vanuit de Nederlandse overheid en de sportsector voor ongewenst gedrag in de sport, wordt naast de risicofactor 'sportsituatie' nu ook meer nadruk gelegd op de risicofactoren 'de coach' en 'de sporter'. Sportaanbieders en -clubs worden gestimuleerd om te voldoen aan de basiseisen voor sociale veiligheid, de zogenaamde '4 V's' (Nationaal Sportakkoord, 2023; NOC*NSF, 2024): een Verenigingsbrede gedragscode, een Vertrouwenscontactpersoon, een Verklaring Omtrent Gedrag (VOG) en Vakkundige trainers en coaches. Deze laatste eis is een recente toevoeging.

De onbalans in aandacht voor de drie genoemde risicofactoren (coach – sportsituatie – sporter) in Nederland, komt mede doordat het gebruikte verklaringsmodel bij de start van het Nederlands beleid vooral gebaseerd was op sociaal-culturele (sociologische) verklaringen op macro- en mesoniveau (Moget et al., 2012). Deze inzichten zijn waardevol voor het ontwikkelen van macro- en mesobeleid met betrekking tot risicovolle sport-situaties. Echter, voor het aanpakken van de twee andere belangrijke risico-

factoren, coach en sporter, is een theorie nodig die zich ook richt op het microniveau en specifiek op de praktijk van de coach. Bij de risicofactoren die samenhangen met de coach en de sporter moet een dergelijke theorie ook de interactie tussen cultuur en/of context en sociaal-biologische en psychologische factoren kunnen identificeren die agressors onderscheiden van niet-agressors, en sporters kunnen empoweren. Gezien ook de huidige inzichten in de prevalentiecijfers naar grensoverschrijdend gedrag, waarbij de agressor niet de coach maar juist de medespelers/leeftijdgenoten zijn, vragen om gerichte aandacht voor zowel het handelen van coaches als van sporters, als voor de interactie tussen coach en het team.

Vakkundigheid van de trainer/coach

Sociaal ongewenst gedrag, ook wel 'dark side behaviors' genoemd, wordt gezien als een kenmerk van negatief of toxisch leiderschap. Lundqvist et al. (2025) tonen in een uitgebreide scoping review over 'toxic leadership in high performance sports' aan dat persoonskenmerken van coaches, zoals autoritair gedrag, het normaliseren van extreme trainingsregimes, onrealistische prestatieverwachtingen en een filosofie die lijfstraffen legitimeert, kunnen bijdragen aan GOG in de coach-atleetrelatie. Ook gebrekkige woedebeheersing en externe stressfactoren spelen hierin een rol. Daarnaast verwijzen Lundqvist et al. naar studies die aangeven dat coaches hun eigen ervaringen met mishandeling door coaches en ouders, het waarnemen van schadelijk coachgedrag bij collega's, de acceptatie van GOG door atleten en een gebrek aan kennis over alternatieve coachingstrategieën als beïnvloedende factoren noemen in hun eigen coachingpraktijken. Bovendien ontbreekt het sportleiders vaak aan kennis over wat GOG door coaches en toxisch leiderschap precies inhouden. Machtsverschillen binnen de coach-atleetrelatie spelen een cruciale rol bij het in stand houden van toxische leiderschapspraktijken en het daarmee niet durven uitspreken van ervaren GOG door sporters uit angst voor repercussies (welke een negatieve invloed zou hebben op hun sportcarrière) (e.g. Chroni & Kavoura, 2022; McHenry et al., 2021).

Een scoping review naar de coach-sporterrelatie, met focus op risicofactoren voor seksueel geweld en het voorkomen van misbruik, benadrukt dat nabijheid, machtsverhoudingen, vervaagde grenzen en rolambigüiteit cruciale aspecten zijn bij de analyse van deze relatie (Gaedicke et al., 2021). De studie wijst erop dat groomingprocessen, als integraal onderdeel van seksueel geweld, zich binnen de sportcontext kunnen ontwikkelen door de specifieke machtsstructuren, nauwe interacties en onduidelijke rolverdeling tussen

coach en atleet. Smit et al. (2017) stellen dat grooming niet uitsluitend geïsoleerd voorkomt op microniveau, maar wordt beïnvloed door bredere processen op meso- en macroniveau. Om grooming effectief te voorkomen, zijn transparante communicatie, duidelijke rolafbakening, heldere verantwoordelijkheden en actief toezicht door sportbestuurders van essentieel belang.

Samengevat wordt het gedrag van een coach, evenals zijn opvattingen over wenselijk en onwenselijk handelen, beïnvloed door zijn eigen inzichten en ervaringen met coaching, de mate van rolduidelijkheid en het toezicht van bestuurders op pedagogische normen. Het is essentieel dat (on)gewenst gedrag expliciet en actief wordt gecommuniceerd.

Uit de review van Lindquest et al. (2025) kwam naar voren dat er geen empirische relatie bestaat tussen toxische leiderschapspraktijken en verbeterde prestaties. Wel hadden sporters en coaches soms zelf het standpunt dat negatief leiderschapsgedrag kan dienen om mentale weerbaarheid te vergroten of 'karakter op te bouwen' bij atleten, wat op zijn beurt verondersteld wordt het prestatiepotentieel te vergroten.

Vanuit de motivatie- en ontwikkelingspsychologie is er veel onderzoek gedaan naar de interacties tussen trainer/coaches en jonge sporters in de sport en de positieve effectiviteit van coachgedrag (Smith et al., 1979; Van Rossum, 1997; Jowett, 2007; Gearity & Murray, 2011; Borggreffe & Cachay, 2013; Hilhorst et al., 2014; Duda & Appleton, 2016). Deze onderzoeken tonen aan dat een prestatiebevorderend en motiverend klimaat wordt gekenmerkt door wederzijdse betrokkenheid, vertrouwen, sympathie en gezamenlijke besluitvorming. De relaties tussen trainer/coaches en jonge atleten zijn vaak gebaseerd op sterke emotionele banden en sociale nabijheid. 'Training en instructie' en 'beloning' worden gezien als de belangrijke pijlers van effectief coachgedrag (Van Rossum, 2012). De ideale trainingsomgeving richt zich op vaardigheidsontwikkeling, positieve feedback en het versterken van eigenwaarde en persoonlijke groei.

Door aandacht te geven aan individuele vooruitgang en successen, wordt zelfvertrouwen opgebouwd. Dit vereist uiteraard dat de coach deskundig is. Vakbekwaamheid van trainer-coaches zit dan ook niet alleen in technische vakbekwaamheid, maar vooral ook in de relationele vakbekwaamheid, aan kunnen gaan van de dialoog en zelfreflectie (Leduc et al., 2012; Faber & Schipper-van Veldhoven, 2024). Onderzoek van Mallett en Lara-Bercial (2016) naar succesvolle coaches laat zien dat coaching filosofieën die gericht

zijn op nauwgezetheid, een hoger doel en persoonlijke groei ook traditionele waarden van (top)sport zoals prestatie kunnen benadrukken.

Trainer-coaches worden veelal gezien als de belangrijkste spil voor het creëren van een positief en veilig (top)sportklimaat. De juiste bekwaamheidseisen stellen aan coaches en trainers is dan ook een must om grensoverschrijdend gedrag tegen te gaan en positieve ervaringen in de sport te stimuleren, op alle niveaus van sportbeoefening. Zoals Van Rossum (2012) aangaf, trainer-coachgedrag is veranderbaar, er is dus eigenlijk geen reden meer om 'onaardige' trainer-coaches te dulden. In de doelen voor de Sportagenda 2032 is in ieder geval opgenomen dat 100% van de trainer-coaches aantoonbaar bekwaam moet zijn (NOC*NSF, 2023). Wat precies wordt verstaan onder 'aantoonbaar bekwaam' is nog onderwerp van onderzoek (Faber & Schipper-van Veldhoven, 2024).

Omdat ouders van GOG vaak teamgenoten of leeftijdsgenoten zijn (zie figuur 5), is het cruciaal om kennis en vaardigheden op te doen over groepsdynamische processen om hier effectief op in te grijpen. Onderzoek naar pestgedrag binnen sportclubs (Baar, 2012; Baar & Wubbels, 2013) laat zien dat 93% van de trainers pestgedrag binnen hun team of vereniging niet of nauwelijks signaleert. Slechts 7% geeft aan dat hun vereniging een pestprotocol hanteert, terwijl 19% expliciet stelt dat een dergelijk protocol overbodig is, omdat pesten volgens hen nauwelijks voorkomt. De daadwerkelijke prevalentiecijfers schetsen echter een ander beeld.

Trainers die pestgedrag wel aanpakken, hanteren vaak een dadergerichte en vermijdende strategie, zoals het uit elkaar halen van betrokkenen of het geven van een waarschuwing. Dit in tegenstelling tot een assertieve aanpak, waarbij weerbaarheid centraal staat en kinderen actief worden betrokken bij het vinden van een oplossing (Kochenderfer-Ladd & Pelletier, 2008), of een herstelgerichte aanpak, ook wel 'restorative justice' genoemd. Bij deze laatste methode worden conflicten of ongewenst gedrag binnen een groep, onder begeleiding van een facilitator zoals een trainer, op een gestructureerde manier teruggegeven aan de betrokkenen (in dit geval de sporters), zodat zij zelf tot een oplossing kunnen komen (Abdul Rahim, 2022; Hemphill et al., 2018). Beide methoden benadrukken het belang van actieve betrokkenheid van alle partijen bij het oplossen van problemen en/of het herstellen van relaties.

Een nadeel van de vermijdende aanpak is dat de controle bij de trainer ligt, waardoor het pestgedrag op ongecontroleerde momenten kan doorgaan. Het is daarom van belang dat trainer-coaches erkennen dat pestgedrag een reëel probleem is binnen de georganiseerde sport en dat zij concrete handvatten krijgen om hier effectief mee om te gaan.

Weerbaarheid van de sporter

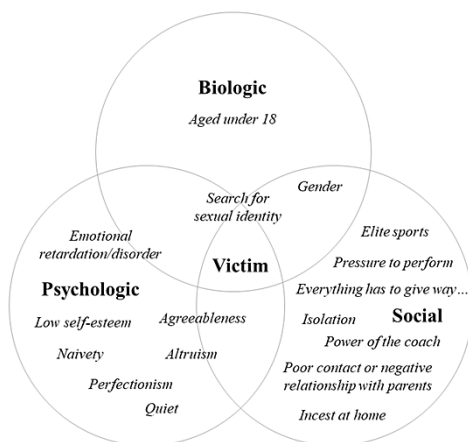
Onderzoeken naar de ervaringen en verhalen van slachtoffers met (seksueel) GOG in de sport (narrative stories), verzameld via semigestructureerde interviews (e.g. het Europese project VOICE (Hartill et al., 2019)), geven een stem en een gezicht aan de slachtoffers (ook wel overlevenden genoemd). Ze geven verdiepende informatie op de prevalentiecijfers, leveren daarmee een belangrijke bijdrage aan bewustwording en de mogelijke opstart naar erkenningsfora en/of community building voor slachtoffers. In Nederland hebben zich in de loop der tijd verschillende ondersteunings-/solidariteitsnetwerken ontwikkeld, initiatieven (van overlevenden) die anderen willen helpen zoals Stichting 'De Stilte Verbroken' (<https://destilteverbroken.nl/>) en ook het Nederlands Centrum voor Sport en Veiligheid (<https://centrumveiligessport.nl>). Dit versterkt de positie van de slachtoffers/overlevenden.

Ondanks de hoge prevalentiecijfers van GOG in de sport en het belang van preventie, is wetenschappelijk onderzoek nog nauwelijks gericht op de sporter zelf. Om sporters te empoweren in de kwetsbare sportomgeving is het herkennen van voorspellers van slachtofferschap van (seksuele) GOG binnen de sportcontext belangrijk. Met deze inzichten is het mogelijk jeugdigen eerder te beschermen en te ondersteunen. Omdat de sportomgeving een samenspel is van individuen, gezinnen en hun sociale context, is het aannemelijk dat (seksueel) grensoverschrijdend gedrag voortkomt uit een complexe interactie van diverse factoren.

Het biopsychosociaal model van Engel (1977) is een bekend en veel gebruikt theoretisch model in het vakgebied van de ontwikkelingspsychologie en orthopedagogiek vanwege het uitgangspunt dat leed, stoornissen en ziektes worden beïnvloed door factoren op meerdere niveaus (Adler, 2009; Borrel-Carrió, Suchman & Epstein, 2004; Whitbourne en Whitbourne 2010; Lehman et al., 2017; Laan et al., 2021). Vanuit dit perspectief wordt menselijke ontwikkeling bepaald door biologische factoren (zoals leeftijd en geslacht), psychologische factoren (zoals persoonlijkheid, zelfwaardering en emotionele stabiliteit) en sociale factoren (zoals de mate van sociale

ondersteuning). In andere contexten, los van de sportcontext, is veel onderzoek gedaan naar deze voorspellers en zijn deze in te delen in drie niveaus: het individu, de ouders en de bredere sociale omgeving. Voorspellers geassocieerd met toekomstig seksueel geweld zijn onder andere internaliserend gedrag (gekenmerkt door angstig en ongelukkig gedrag) als externaliserend gedrag (impulsiviteit); ouderlijke afwezigheid, gebrek aan warmte vanuit de primaire verzorgers; lage sociaaleconomische status en sociale isolatie (e.g. Finkelhor, 1980; Lightfoot & Evans, 2000; Butler, 2013). Ook de conclusie van het onderzoek van Cense en Brackenridge (2001) in de Nederlandse sportcontext was dat seksueel GOG in de sport lijkt te ontstaan vanuit een integratie van dader-/ coachgedrag met sporter- en situatiefactoren.

Om meer inzicht te verkrijgen in het proces naar en de ervaring met seksuele GOG in de sportcontext vanuit het perspectief van de sporter, hebben we kwalitatief onderzoek verricht vanuit het biopsychosociaal model (Voorthuizen et al., 2022). De analyse van de verhalen van de deelnemers (N=7) bracht factoren op verschillende niveaus binnen dit model aan het licht die mogelijk hebben bijgedragen aan hun ervaringen met grensoverschrijdend gedrag in de sport. Zie figuur 6. Het is belangrijk te erkennen dat alle zeven geïnterviewden een uniek profiel hadden en elk verschillende accenten legden op de factoren die volgens hen hebben bijgedragen aan hun ervaringen met seksueel grensoverschrijdend gedrag. Gezien de geringe omvang van dit onderzoek is verder onderzoek binnen de sportcontext nodig om voorspellers te classificeren, alsook om dit onderzoek uit te breiden naar het geheel van grensoverschrijdende gedragingen (psychologisch, fysiek en seksueel).

Figuur 6: Psychosociaal model en de risicofactoren voor seksuele intimidatie in de sport
 Bron: Van Voorthuizen, Faber, van de Bongardt, & Schipper-van Veldhoven (2022, p.8).

Het is belangrijk te benadrukken dat dergelijk onderzoek absoluut niet bedoeld is om de verantwoordelijkheid voor GOG bij het slachtoffer/overlevende te leggen. Het doel is om inzicht te krijgen in de factoren die de kwetsbaarheid van sporters vergroten (risicofactoren in het GOG proces inzichtelijk maken). Hoe kunnen we deze risico's compenseren en zo de veerkracht van atleten vergroten (empowerment)? Preventieprogramma's die uitsluitend op daders/coaches of de sportsituatie zijn gericht, vormen geen volledige oplossing voor grensoverschrijdend gedrag. Daarom is het essentieel om ook te investeren in interventies die sporters empoweren en hun weerstand tegen grensoverschrijdend gedrag versterken. Zoals een van de respondenten (die de avances van de dader wist te stoppen toen deze een hand op haar been legde) in ons onderzoek aangaf: *"Ik sprong boos op en zei met luide stem; 'Je hebt 10 seconden om dit huis te verlaten anders sla ik je er uit!' Ik was woest. Als een speer vertrok de coach naar beneden en naar de voordeur. Ik schreeuwde hem nog na; 'als ik je ooit nog hier, of waar dan ook tegenkom dan maak ik je af!' Coach sprong letterlijk op zijn fiets, verloor bijna zijn evenwicht en slingerde hard fietsend de straat uit."* (uit Van Voorthuizen 2018, p. 41).

Onderzoek vanuit het biopsychosociale model in andere contexten naar de (lange termijn) impact van (vroegge levens)ervaringen met zowel algemene als seksuele intimidatie, geweld of misbruik, evenals naar strategieën gericht op preventie of schadebeperking bieden waardevolle inzichten (e.g. Coates 2010; Edwards et al. 2014; Murphy et al. 2014; Pereira-da Silva et al. 2017; Rahill et al. 2020). Deze studies adviseren om potentiële slachtoffers te versterken door (1) kunnen toepassen van strategieën die arousal verminderen bij stress of angst (psychologisch)², (2) het versterken van het corpus callosum (hersenenbalk) (biologisch)³, en (3) het ontwikkelen van sociale vaardigheden en nieuwe relaties (sociaal). Hoe deze benaderingen specifiek werken binnen de sportcontext en bij de andere vormen van GOG moet nader worden onderzocht.

CULTUURVERANDERING IN DE SPORT COMMUNITY

Sport staat onder druk. Verantwoord sporten en organiseren is een belangrijk thema geworden. De verontrustende berichten over grensoverschrijdend gedrag en onoorbare praktijken stellen de maatschappelijke waarde van (top) sport ter discussie.

De *huidige cultuur* binnen de georganiseerde sport wordt gezien als belangrijke katalysator in het ontstaan en tolereren van grensoverschrijdend gedrag (GOG) in de (top)sport. Kenmerken die typisch zijn voor deze context, zoals masculien domein, gender- en machtsongelijkheid, fysieke en emotionele opofferingen, 'toughness', strikte trainingsregimes, hiërarchische structuren, autoritair leiderschap, prestatiedruk en een sterke focus op competitie en winnen, kunnen bijdragen aan het ontstaan en gedogen van grensoverschrijdend gedrag (Alexander et al., 2011; Brackenridge & Fasting, 2002; Gaedicke et al., 2021; Haandrikman & Schipper-van Veldhoven, 2024; Moget & Weber, 2007) oftewel een prestatiegericht waardesysteem (Jacobs et al., 2017; Smits et al., 2017). Een cultuur traditioneel gekenmerkt door 'win-at-all-costs'-cultuur, waarbij effectief leiderschap (schadelijk of niet) vaak wordt

² Bijvoorbeeld herstructureren van gedachten en aandachtscontrole, self-talk, ademhalingsoefeningen

³ Oefeningen die de samenwerking tussen de linker- en rechterhersen helft stimuleren zoals bijvoorbeeld met de rechterhand de linkerknie aantikken en dit afwisselen; touwtje springen; jongleren e.d.

afgemeten aan medailles en sportief succes. Tolerantie van toxisch leiderschap kan zo bijdragen aan het ontstaan van een cultuur waarin destructief leiderschap genormaliseerd wordt en als acceptabel geldt voor coaches, sportbestuurders, managers en andere belanghebbenden (Lundqvist et al., 2025). Slachtoffers van GOG worden ontmoedigd om zich uit te spreken (code of silence) en wanneer ze dit wel proberen wordt hun stem vaak onderdrukt door de omgeving, met als doel de succesvolle coach of leider te beschermen (Krieger & Pieper, 2023; Willson et al., 2022). Met name organisatorische tolerantie voor alle vormen van GOG is een cruciale factor, voortkomend uit vier samenhangende overtuigingen: (1) daders worden niet bestraft, (2) melders riskeren negatieve gevolgen, (3) misbruik moet in stilte worden verdragen en omstanders grijpen niet in, en (4) er bestaat onduidelijkheid over wat als GOG wordt beschouwd (Roberts et al., 2020).

Deze cultuur en daarbinnen heersende overtuigingen leiden tot formele en informele normen die GOG in stand houden. Wanneer sportorganisaties geen duidelijke gedragsnormen vaststellen en handhaven, ontstaan informele normen die GOG normaliseren en omstanderpassiviteit versterken.

De huidige cultuur is diepgeworteld in alle lagen van de georganiseerde sport. Veranderen van een cultuur is dan ook makkelijker gezegd dan gedaan en vraagt om awareness en acties binnen het gehele systeem. De dringende noodzaak om safeguarding op alle niveaus in de sport te integreren, wordt schrijnend geïllustreerd door het grootste seksueel misbruikschandaal in de sportgeschiedenis binnen het Amerikaanse vrouwen turnteam. Meer dan 360 turnsters werden slachtoffer van seksueel grensoverschrijdend gedrag, terwijl de organisatie, USA Gymnastics, deze misstanden jarenlang in de doofpot stopte en daarmee coaches en officials beschermde in plaats van de sporters (Evans et al., 2016; Freeman, 2018).

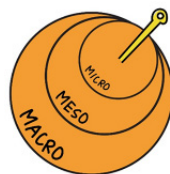
Of door de jonge sporttrainer die met nieuw elan de trainingen vanuit pedagogisch sportklimaat principes gestalte wil geven, maar door de 'oude rotten in het vak' wordt teruggefloten omdat 'die softe aanpak' niet bij de sportclub hoort. Als de club hier geen beleid op heeft, geen eisen stelt aan zijn trainers vervalt de jonge trainer snel terug naar 'zo doen wij dat hier' (Schipper-van Veldhoven, 2016).

Er is veel beleid opgesteld om GOG te verminderen zoals beschreven onder het kopje risicobeheersing in de sport. Er bestaan duidelijke richtlijnen voor

de juiste handelswijzen.

Toch blijkt het ingrijpen op de cultuur een complexe taak. Zoals Brackenridge stelt: *‘the autonomy of the sports sector has made governments reluctant to intervene in sport, resulting in a legacy of traditionalism and resistance to change, including making sport slower than other institutions to adopt social reforms for child welfare’* (in Lang & Harthill, 2015, p.2).

Actoren op verschillende niveaus spelen een unieke rol in het vormgeven van de sportgemeenschap en zij dragen gezamenlijk bij aan de sportcultuur. Onderzoek van Roberts et al. (2020) laat zien dat het gebrek aan vooruitgang bij het terugdringen van grensoverschrijdend gedrag (GOG) deels te wijten is aan een te grote focus op individuele daders, terwijl bredere organisatorische factoren (een gebrekkig ecosysteem) onderbelicht blijven. Steeds meer gedragswetenschappers erkennen dat GOG voortkomt uit een wisselwerking tussen individuele, organisatorische en maatschappelijke factoren (e.g. Roberts et al., 2020; Lindquest et al., 2025). GOG is een complex fenomeen met meerdere oorzaken, waarbij organisatiestructuur en organisatiestructuren een grote invloed uitoefenen op individueel gedrag. Organisatorische normen, machtsstructuren, sociale waarden en overtuigingen spelen een grote rol bij GOG in de sport, hoewel hun invloed varieert per type misbruik. Parent en Fortier (2018) geven aan dat op relationeel niveau het duidelijk is dat een onevenwichtige machtsverhouding tussen de ene persoon en de andere of een groep direct gerelateerd is aan een verhoogd risico op GOG in de context van sport. Kortom, situaties waarin sprake is van asymmetrische machtsverhoudingen zijn van groot belang bij de analyse van GOG in de sport.

Een duurzame aanpak vraagt om systeemverandering en het doorbreken van organisatorische structuren die GOG in stand houden (Brackenridge & Rhind, 2014). Door meer inzicht te krijgen in systemische dynamieken kan beleid zich richten op structurele problemen, in plaats van op individuele schuld en daarmee alleen op kortzichtige maatregelen zoals strengere selectieprocedures voor coaches. Echte cultuurverandering vereist een samenhangende en geïntegreerde aanpak op alle niveaus. Om de sportsector te versterken en GOG tegen te gaan, is het essentieel om te investeren in persoonlijk leiderschap (persoonlijke moraal, deugdzzaamheid) (McNamee, 2008) en preventieve maatregelen zoals het verbeteren van het pedagogisch

sport(club)klimaat en het herijken van waarden (Breedveld et al., 2024). Lindquest et al. (2025) constateerden in hun scoping review dat er weinig empirisch onderbouwde aanbevelingen zijn voor het effectief aanpakken van (toxisch) leiderschap. Zij suggereren dat onderzoekers, sportbesturen en organisaties moeten samenwerken om kennis en bewustzijn over (toxisch) leiderschap in de (top)sport te vergroten, naast het ontwikkelen van preventieve en repressieve strategieën.

Om het bewustzijn te vergroten, is het belangrijk de huidige sportcultuur en de manier waarop we denken, handelen en spreken over (top)sport te heroverwegen, en wat daarbij als 'normaal' wordt geaccepteerd. In het kader van het streven naar cultuurverandering, vraagt dit om een kritische blik op wat 'normaal' is. Foucault (1983; 1987) gebruikte hiervoor het begrip *discourse*⁴ en bestudeerde hoe macht functioneert in een systeem (distribution of power).

Foucault's perspectief stelt ons in staat kritisch te reflecteren op de normen en waarden in de georganiseerde sportcultuur. Volgens Foucaults filosofie draait het begrip van macht om de dynamiek en voortdurende verandering die voortkomt uit interacties (Foucault, 1991). Macht is in deze context geen statisch gegeven, maar iets dat tot stand komt en wordt geactiveerd door handelingen binnen sociale relaties, waarbij het gedrag van individuen wordt beïnvloed en gestuurd. Foucault ziet macht niet als iets dat individuen bezitten, maar als iets dat zich in netwerken en relaties manifesteert. Volgens hem is macht alomtegenwoordig en functioneert het niet alleen repressief (onderdrukking), maar ook productief: het creëert normen, identiteiten en gedragingen. Hij stelt dat macht in sociale relaties ontstaat door een 'pool van kennis'. Kennis en macht zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. Diegenen die bepalen wat als 'waarheid' wordt gezien – bijvoorbeeld wetenschappers, beleidsmakers of media – hebben invloed op hoe mensen zichzelf en de wereld begrijpen. Dit geeft hen macht, niet omdat ze fysiek dwingen, maar omdat ze het denken en handelen van anderen sturen. Iemand wordt machtiger naarmate die persoon of organisatie beter in staat is om de discourses in een bepaalde context te definiëren en te laten gelden. 'Een arts

⁴ Een *discourse* omvat ideeën, uitspraken en overtuigingen die binnen een bepaalde sociale, culturele of wetenschappelijke context worden gedeeld en overgebracht. Het bepaalt hoe over een bepaald onderwerp wordt gesproken en gedacht en reguleert het menselijk gedrag.

heeft gezag omdat medische kennis als objectief en wetenschappelijk wordt beschouwd. Een beleidsmaker krijgt macht doordat hij regels kan maken die bepalen wat legaal en illegaal is. Een coach of sportleider krijgt invloed door de normen binnen een sportteam te bepalen. Een populaire speler in het team bepaalt wie wel of niet tot 'de incrowd' behoort'.

Kennis in de samenleving ontstaat door communicatie, waarbij een gedeelde 'kennisbasis' wordt gevormd die de machtsstructuren in de samenleving beïnvloedt. Regelmatige discussies over bepaalde onderwerpen leiden tot algemeen aanvaarde opvattingen, die worden gezien als valide en waar (discoursen). Hoe breder deze kennis geaccepteerd wordt, hoe legitiemer ze is. Mensen passen hun gedrag aan deze opvattingen aan, waardoor de waargenomen macht tot uiting komt. Met name invloedrijke actoren kunnen deze kennispool beïnvloeden, wat leidt tot een veranderende 'waarheid' in de loop van de tijd. Via social media zien we tegenwoordig veel 'influencers' aan het werk. Het identificeren van macht richt zich daarom ook op het onderzoeken van de vormen en methoden waarmee macht tot uiting komt via communicatie, in plaats van uitsluitend te focussen op instellingen, groepen of sociale klassen.

Foucault benadrukt dat macht nooit absoluut is. Er is altijd ruimte voor verzet en tegen-discoursen, waarin andere 'waarheden' en normen kunnen ontstaan.

Vanuit het perspectief van Foucault kunnen we met een kritische blik naar het georganiseerde sportsysteem kijken. De sportgemeenschap heeft door de jaren heen een rijke verzameling kennis en vooral meningen (discoursen) opgebouwd die de sociale interacties binnen deze context mede vormgeeft, zoals: 'sport is gezond', 'het gaat wel om winnen', 'go hard, or go home', 'mentale problemen zijn een teken van zwakte', 'winnersmentaliteit kweek je door streng te coachen', 'we zijn al blij dat we vrijwilligers krijgen', 'bij ons zijn er geen problemen in de club'. Zo zijn er vele aannames die voor 'waar' en daarmee als normaal worden aangezien. Denken waar wij naar refereren als het 'oude adagio'.

In het licht van de gewenste cultuurverandering, vraagt deze 'pool van kennis' – dit oude denken – om een update, een waardenherijking. Oud denken, omdat de kennis uit de wetenschap al lang nieuw bewijsmateriaal levert voor de condities waaronder sportparticipatie zou moeten plaatsvinden

willen ze prestaties verbeteren en sporters helpen ontwikkelen (een pedagogisch sport(club)klimaat als pre-conditie) en dat 'het oude denken' de waarde van sport in diskrediet brengt (Breedveld et al, 2024). Het recente (inter) nationale sportbeleid geeft nieuwe richting aan dit denken via consensusstatements, gedragscodes, gezamenlijke sportagenda's om een positief en veilig sportklimaat na te streven.

Om implementatie van dit beleid te ondersteunen is het van belang dat alle actoren op alle niveaus in de sportgemeenschap zich bewust zijn van hun eigen pool van kennis, hun eigen mening, hun eigen handelen, hun eigen positie in de machtsrelaties en de mogelijkheden die dat geeft GOG te voorkomen of aan te pakken. Vanuit ons onderzoek willen we bijdragen aan de gewenste cultuurverandering in de georganiseerde sport (zie figuur 7) door ons te richten op de veerkracht en expertise van actoren in de sportgemeenschap door hun 'pool van kennis' te versterken. Als wetenschappers dragen wij stukken kennis aan om discussies in gang te zetten, om waardenherijking mede vorm te geven en gedragsverandering te stimuleren.

Figuur 7: Cultuurverandering kost tijd en moeite

Bron: Schipper-van Veldhoven, Faber, Van der Weide (red), 2024, p. 215.

GOG is een ethisch en pedagogisch vraagstuk, en het tegengaan ervan vraagt om bewust ethisch en pedagogisch handelen. Werkelijke verandering begint bij ieder individu, op elk niveau, dat het juiste wil doen en fouten wil rechtzetten. Ethiek en ethisch handelen, geworteld in waarden en normen, helpen mensen onderscheid maken tussen goed en kwaad en beïnvloeden daarmee hun besluitvorming. Pedagogiek en pedagogisch handelen zijn

gericht op de persoonlijke en sociale ontwikkeling van jeugdigen en geeft sturing aan de intentie om gunstige voorwaarden te scheppen voor deze ontwikkeling. Binnen de sport biedt (de wens tot) ethisch en pedagogisch handelen een basis om gedrag te sturen en sociale veiligheid te waarborgen.

VERANTWOORDELIJKHEID VAN HET GEHELE SYSTEEM

Safeguarding moet een kernwaarde zijn binnen elk niveau van de sportgemeenschap en bijdragen aan een sociaal veilige omgeving voor iedereen, ongeacht hun rol. Dit vereist een gedeelde verantwoordelijkheid: van beleidsmakers op macroniveau tot coaches op microniveau. Een cultuur van bescherming moet consistent worden nageleefd, van internationale organisaties zoals het IOC tot lokale sportclubs en trainers. Het creëren van een sociaal veilig sportklimaat vereist bewustwording en brede samenwerking op meerdere niveaus (Roberts et al., 2020; Schipper-van Veldhoven, 2016; Tuakli-Wosornu et al., 2024). De meest effectieve strategie om GOG aan te pakken en te voorkomen, is een systeembenadering (a whole-of-system approach). Dit vereist de betrokkenheid van verschillende actoren en instanties, zodat iedereen binnen het sportecosysteem een gedeelde verantwoordelijkheid draagt. Een systeembenadering vraagt om interventies die zowel formele als informele structurele en sociale oorzaken gelijktijdig aanpakken.

Absolute sociale veiligheid is niet te garanderen. Pedagogisch gezien is het belangrijk dat iedereen leert omgaan met onveiligheid en onzekerheden, en dat alle actoren binnen de sport community hun verantwoordelijkheid nemen om risico's te minimaliseren en een sociaal veilige sportomgeving te bevorderen.

Macroniveau

Leiderschap is nodig naar wat verwacht wordt binnen de gehele sport community. (Inter)Nationale Olympische comités en sportfederaties zijn belangrijke spelers. Zij zetten de lijnen uit. Internationaal zien we een opvallende verschuiving in de herziene IOC-consensus-statement. Waar in 2016 de focus lag op het voorkomen van 'alle vormen van niet-toevallig geweld tegen atleten' (Mountjoy et al., 2016), ligt de nadruk in 2024 op het creëren van een 'fysiek en psychologisch veilige en ondersteunende sportomgeving waarin deelnemers kunnen floreren en de volledige voordelen van sport-

deelname kunnen ervaren' (Tuakli-Wosornu et al., 2024, p. 1323). Dit vernieuwde statement benadrukt naast het voorkomen van GOG ook het welzijn van de sporter en sluit aan bij wat wij definiëren als een pedagogisch sportklimaat. Papier is echter geduldig. Hoe zorgen de leiders ervoor dat het adagium 'athlete centered approach' werkelijk invulling krijgt in de praktijk? Hoe zorgen zij ervoor dat de nieuwe normen en waarden gemeengoed worden?

Ik was heel blij toen IOC-voorzitter Thomas Bach zich, na de dramatische val van de Russische kunstrijdster tijdens de finale van de Olympische Winterspelen (2022) en de reactie vanuit Russische kant hierop, openlijk uitsprak hierover met 'zo gaan wij niet met onze sporters om' (e.g. Trouw, z.d.). Vervolgens gaf Bach aan dat de middelen van het IOC om wat te ondernemen tegen haar begeleidingsstaf beperkt zijn, omdat hier de nationale regeringen op moeten ingrijpen. In het licht van het hernieuwde IOC consensus statement zou het IOC sieren als hier wel meer middelen voor komen. De sporter wordt gediskwalificeerd voor dopinggebruik. Hoe zit het met de staf die, in veel gevallen, voor die doping zorgde of ertoe aanzette die te gebruiken? Openlijke slechte behandeling van sporters, moet daar niet op worden ingegrepen? Hoe conformeren de diverse organisaties zich aan de consensus statements? Zijn er mogelijkheden tot het verplicht voldoen aan? Het nieuwe IOC consensus statement: interpersonal violence and safeguarding in sport (Tuakli-Wosornu et al., 2024), vraagt mijns inziens in ieder geval om herijking van de regels. Ik ben benieuwd.

In Nederland zijn ook vervolgbeleidsstappen genomen voor zowel topsport als voor breedtesport. Het Strategisch kader topsport 2032 (Ministerie van VWS et al., 2023) bevat een aparte paragraaf over het hanteren van een 'normatief kompas'. Het gaat niet meer alleen om het behalen van medailles. Het gaat over de wijze waarop de prestaties worden behaald, dit moet verantwoord en binnen een veilige omgeving gebeuren. Het lopende topsport-cultuuronderzoek moet hier mede richting aan geven. Sinds 2023/2024 koppelt NOC*NSF de topsportfinanciering aan veiligheidsgaranties binnen de topsportprogramma's om in aanmerking te komen voor financiële ondersteuning. Sturing kan zo plaatsvinden van meetbare doelen en resultaten (accountability) (Stevens, 2024). Ook iets voor het IOC?

Binnen de breedtesport zien we een sterke focus in de stimulans om de vier basiseisen voor sociale veiligheid te implementeren (Nationaal Sportakkoord,

2023). Dit is op basis van vrijwilligheid van de sportclub. De vraag is of ook in de breedtesport niet meer ingezet moet worden op een systeemverantwoordelijkheid met resultaatverplichting, in plaats van systeemverantwoordelijkheid met inspanningsverplichting? (Stevens, 2024). Of misschien toch een wet De anti-rookwet laat zien, dat een wet wel degelijk een gedragsverandering kan bewerkstelligen. Niemand haalt het nu nog in zijn hoofd om binnen te roken En dat was vroeger echt een ander discussiepunt!

Sportbonden zijn organisaties die ontstaan zijn vanuit en voor sportverenigingen, waarbij sportclubs de leden vormen. Door de gezamenlijke visie op Jeugdsport van sportbonden en NOC*NSF (2022), de Sportagenda 2032 (NOC*NSF, 2022) en het advies van de Nederlandse Sportraad 'Kinderen Centraal' (2023) groeien sportbonden steeds meer naar een gezamenlijke aanpak om bij te dragen aan een pedagogisch verantwoord sportklimaat (Buijserd et al., 2024).

Het ontwikkelen van een duidelijke visie en richting is echter één ding; dit succesvol toepassen in de praktijk is een ander verhaal. Dit is geen eenvoudige opgave, aangezien sportbonden en hun medewerkers ook onderdeel zijn van de bestaande cultuur. Het vraagt overtuiging en moed om oude ziens- en werkwijzen los te laten, en het vereist doorzettingsvermogen. Het vergt pedagogisch leiderschap binnen de sportbond (Ibid., p.215).

Om de gewenste veranderingen in het werkveld (de praktijk op de sportclub) uit de dragen en te laten landen, is het belangrijk om sportverenigingen te ondersteunen. De beleidsmatige inzet van nieuwe professionals in de sport als clubkadercoaches, sportpedagogen en integriteitsmanagers, kunnen die ondersteuning bieden. Hun belangrijkste taak is het waarborgen en bevorderen van een veilige en integere sportomgeving, zowel in de topsport als de breedtesport (NOC*NSF, 2022). Verder onderzoek is nodig om de effectiviteit van deze aanpak in de praktijk te evalueren.

Mesoniveau

Het vraagt ook om leiderschap op 'de werkvloer'. In Nederland vormen sportclubs het kloppende hart van de georganiseerde sport en bieden zij een stabiele basis voor het (jeugd)sportaanbod. De mate waarin sportclubs verantwoordelijkheid nemen om te werken aan een positieve en sociaal veilige cultuur varieert sterk (e.g. Stevens & Gutter, 2021).

Sportclubs zijn autonome vrijwilligersorganisaties met een unieke cultuur, waarin sociale relaties en gedeelde opvattingen zorgen voor een sterk gevoel van identiteit en gemeenschap (Gammelsæter, 2021). Dit versterkt de interne samenhang, maar kan ook een duidelijke scheidslijn creëren tussen de club en buitenstaanders (Burdsey, 2009). Binnen deze clubs functioneren leden als onderdeel van een “community of meaning”, waar gedeelde waarden en normen de leden verbinden en nieuwkomers worden gesocialiseerd in de bestaande cultuur. Hoewel deze verenigingsculturen vaak weerstand bieden aan verandering, zijn ze niet statisch. Opvattingen en identiteiten worden voortdurend besproken en uitgedaagd.

Om een duurzame cultuurverandering te stimuleren vragen de bestaande opvattingen, waarden en normen binnen de sportclub om herijking. Om de implementatie van een pedagogisch en veilig sportklimaat te bevorderen vraagt dit om een ‘op maat aanpak’, een gerichte en gedoseerde aanpak die aansluit bij de specifieke behoeften van individuele sportclubs. Problemen en uitdagingen verschillen immers per sportclub, en de contexten waarin zij opereren lopen vaak sterk uiteen (Stevens, 2024).

De ledendemocratie, waarin leden gezamenlijk beleid bepalen en het bestuur verantwoording aflegt, speelt een cruciale rol bij het waarborgen van een positieve sportcultuur. Een oprechte en constructieve dialoog tussen bestuur en leden is nodig om beleid effectief te vertalen naar de dagelijkse praktijk binnen de vereniging. Het persoonlijk engagement van clubbestuurders is hierbij van groot belang (Lucassen & Van Kalmthout, 2015). Zij vervullen een voortrekkersrol in het veranderingsproces en inspireren anderen binnen de sportclub om mee te bewegen. Zoals een bestuurder treffend verwoordde: *“Waar wij als bestuur binnen onze sportclub graag de transitie willen maken en geen weerstand hebben tegen verandering, is dat vooral bij ouders en hun verwachtingen nog een heel ander verhaal.”* Ouders op de sportclub vormen weer een heel ander verhaal. Daarover ga ik graag een andere keer dieper in.

Ook wanneer er commitment is vanuit andere actoren, zoals het technisch kader, de leden, commissies en ouders, en er wordt gewerkt aan een veilig en pedagogisch sportklimaat, blijkt uit onderzoek dat dit niet automatisch leidt tot duurzame verandering (Bronkhorst et al., 2021). Het realiseren van blijvende veranderingen vereist een lange adem en consistent volharden in de gekozen richting. De kansen op duurzame verandering nemen aanzienlijk toe wanneer sportclubs professionele ondersteuning krijgen bij het

vormgeven van de nieuwe koers samen met alle betrokken actoren binnen de club (Steenbergen & Bronkhorst, 2024). De inzet van de nieuwe professionals, samen met het voor in 2032 benoemde doel '100% van de sportende jeugd heeft een official, instructeur, trainer en/of coach die aantoonbaar bekwaam is en op een positieve manier bijdraagt aan de ontwikkeling van de jeugd' vergroot de kans op het realiseren van een pedagogisch en sociaal veilig sportklimaat. Het vergt pedagogisch leiderschap binnen de sportclub om eisen te durven stellen aan de trainer-coaches op de club.

Uit recent onderzoek van Faber en Schipper-van Veldhoven (2024) onder jonge sporters, ouders en trainer-coaches blijkt dat er brede consensus is over het belang van didactische en pedagogische bekwaamheden bij trainer-coaches op sportverenigingen. De uitdaging ligt echter in het vaststellen van minimale eisen en de vraag of dergelijke eisen mogen worden gesteld aan vrijwilligers. Ouders geven daarnaast aan dat het behalen van een kwalificatie geen garantie biedt voor het voorkomen van grensoverschrijdend gedrag. Zij hechten meer waarde aan een open verenigingscultuur met duidelijk beleid rondom omgangsnormen.

Er blijft altijd een risico dat sportclubs en hun bestuurders preventiebeleid beschouwen als een administratieve verplichting (het afvinklijstje) of er te weinig aandacht aan besteden vanwege andere urgente problemen, zoals financiële stabiliteit, ledenwerving of het organiseren van competities. Natuurlijk wil iedereen in de club een fijne cultuur voor alle leden, alleen de opvattingen over wat een fijne cultuur precies inhoudt kan variëren, afhankelijk van de gedeelde kennis, waarden en normen binnen de club. Het blijvend aangaan van de dialoog, het steeds opnieuw voeden van 'de pool van kennis' van alle actoren op mesoniveau vraagt eveneens een lange adem.

Microniveau

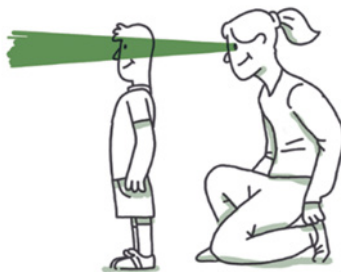
Het vraagt persoonlijk leiderschap van trainers-coaches en sporters. De kwaliteit van de relatie tussen (jeugd)coach en sporter(s) vormt de kern van een sociaal veilig en pedagogisch sportklimaat. Deze relatie is de belangrijkste factor die het gedrag van sportende jongeren beïnvloedt (e.g. Claringbould, 2011). Het belang van deze relatie wordt steeds meer erkend in de (toekomstige) eisen aan de vakbekwaamheid van jeugdbegeleiders in de sport. De georganiseerde sport wordt echter nog steeds grotendeels gedragen door goedbedoelende, vrijwillige trainers en coaches, die vaak over weinig tot geen technische, didactische en/of pedagogische vaardig-

heden beschikken. *“Millions of children and young people take part in sport and physical activity across Europe every day. However, the majority of their coaches are either not qualified or hold lower level generic qualifications that do not prepare them specifically to work with youth”* (Fix, et al, 2017, p.6).

Trainer-coaches

Volgens de Rechten van het kind in sport hebben *‘Kinderen het recht om getraind en begeleid te worden door competente mensen’* (Panathlon Charter, z.d.). Deze charter is ook ondertekend door NOC*NSF, KNVB en NLCoach (Van Zijl, 2012).

Op macro- en mesoniveau kunnen er eisen worden gesteld aan trainer-coaches die verder gaan dan enkel het behalen van een technisch vaardigheidscertificaat. De principes van ‘Kinderen Centraal’ en ‘Athlete Centered Approach’ benadrukken een fundamentele verandering in de houding en benadering van de sport(omgeving). Deze aanpak legt de nadruk op de behoeften en ontwikkeling van (jonge) sporters, in plaats van uitsluitend te focussen op competitie, prestaties en medailles. Dit vraagt van trainer-coaches het vermogen om zich in te leven in de belevingswereld van de jeugdige sporter (zie figuur 8). Het vereist (pedagogisch) leiderschap van de trainer-coaches zélf om sporttrainingen vanuit een holistisch perspectief te benaderen en vorm te willen geven.

Figuur 8: Door de ogen van het kind

Bron: Schipper-van Veldhoven, Faber, Van der Weide (red), 2024, p. 38.

De pool van kennis voor trainer-coaches is inmiddels zowel wetenschappelijk als praktisch ruim gevuld om hen te ondersteunen bij het ontwikkelen van

hun vakbekwaamheid vanuit holistisch perspectief (e.g. ICOACHKIDS, z.d.). De vakbekwaamheden voor de ideale trainer-coaches zijn vanuit het Jeugdsportkompas (zie figuur 1) vertaald naar de vier pijlers van een pedagogisch-didactisch sportklimaat (Schipper-van Veldhoven et al., 2024). Verandering van gedrag ontstaat door het opnemen van nieuwe inzichten en door goede training en begeleiding (mentoring) van trainers en coaches (Van Rinsum & Lind, 2008). Om zich bewust te worden van de eigen 'dark side behaviors' is een cruciaal element in hun leerproces de voortdurende reflectie op het eigen handelen, evenals de bereidheid en mogelijkheid om zichzelf te blijven ontwikkelen (Leduc et al., 2012). Vakbekwaam willen zijn start dus bij de trainer-coach zelf!

Naast volwassen trainer-coaches, zijn er ook veel jeugdige trainer-coaches, vaak jonge sporters in de leeftijd van 14-22 jaar. Zij zijn trainer-coaches van de jongere teams van de eigen sportclub. Veelal nog geen opleiding, geen ervaring, niet bewust van wat nodig zou moeten zijn. Zoals ik zelf ook ooit begonnen ben. Op deze leeftijd staan veel jonge trainer-coaches nog niet bewust stil bij hoe ze jeugdigen moeten begeleiden; vaak kopiëren ze simpelweg wat hen zelf is voorgedaan. De hoge prevalentiecijfers van GOG, waarbij leeftijdsgenoten het grootste aandeel van de daders vormen, onderstrepen echter de noodzaak om juist deze groep gerichte aandacht en begeleiding te bieden. Dit is niet alleen cruciaal voor de sociale veiligheid van alle sporters, maar ook voor die van de jonge trainer-coaches zelf. Ik had het geluk dat een ervaren trainer mij wilde begeleiden. Ik kreeg plezier in training geven. 'Ik ben ook als trainer-coach behouden voor de sport'.

Jeugdige sporters

Volgens de Rechten van het Kind in Sport hebben kinderen *het recht om deel te nemen aan trainingen die aansluiten bij hun leeftijd, tempo en mogelijkheden; om de kans te krijgen kampioen te worden (of niet); en om te spelen en plezier te hebben* (Panathlon Charter, z.d.). In de huidige cultuur van de georganiseerde sport staan deze rechten echter onder druk, en sluit het sportaanbod niet altijd aan bij de wensen en behoeften van jongeren. Dit wordt mede weerspiegeld in de opvallende uitval van sporters rond de leeftijd van 14 jaar (NOC*NSF, 2023; Lara-Bercial et al., 2022). Jongeren geven aan te stoppen met sporten omdat ze andere activiteiten leuker vinden, tijdgebrek hebben, of omdat ze het plezier in de sport kwijt zijn (Faber et al., 2023). Uit onderzoek van de KNVB blijkt dat bij pupillen en jongeren het gebrek aan plezier de voornaamste reden is om te stoppen met voetbal

(KNVB, 2024). Dit kan te maken hebben met aspecten zoals het spel zelf, de teamdynamiek, de trainer-coach of een onsportieve sfeer op de velden. Onderzoekers benadrukken dat een gebrek aan kwaliteit in de jeugdsport een belangrijke factor is bij het afhaken van jongeren (Weiss, 2019; Witt & Dangi, 2018). Critici wijzen bovendien op de negatieve invloed van competitiedruk, vaak veroorzaakt door volwassentoezicht en de nadruk op winnen, die de speelse en socialiserende waarden van jeugdsport hebben aangetast (Lang & Harthill, 2015).

Jeugdigen denken en handelen anders dan volwassenen, wat vraagt om een jeugdsportklimaat dat aansluit bij hun specifieke behoeften en perspectieven. Binnen de sportsector groeit de aandacht voor de stem van jongeren zelf. Recente onderzoeken en initiatieven richten zich op hoe jongeren actief betrokken kunnen worden bij nieuw sportaanbod, zodat zij behouden blijven voor de sport (Keep Youngsters Involved, z.d.; VMBO Sportlab, z.d.; Shuffle Sports, z.d.). Voor jonge sporters draait het niet alleen om de keuze van activiteiten, maar ook om hun eigen rol hierin: zij willen meer zeggenschap over wat ze doen, wanneer en op welke manier (Boonekamp et al., 2020; Boonekamp et al., 2021). Hoewel de stem van jongeren wordt erkend, belemmeren factoren zoals sterke ouderbetrokkenheid en toestemmingsvereisten hun deelname aan onderzoek (Everley, 2022). Verandering in organisatiecultuur en het inzetten van nieuwe methoden, zoals digitale technologieën, kunnen helpen om de stem van jongeren beter te laten horen (Tuakli-Wosornu et al., 2024).

Binnen het kader van een sociaal veilig sportklimaat richten wij ons specifiek op de beschermende factoren en de weerbaarheid van sporters. Hoewel veel waardevol onderzoek is gedaan naar de ervaringen van slachtoffers van seksueel GOG in de sportcontext (e.g. Commissie de Vries, 2017; VOICE, z.d.), is onderzoek naar weerbaarheid tegen (seksueel) GOG in de sport schaars (Haandrikman et al., 2023). Ons lopende onderzoek gebaseerd op het biopsychosociale model (zie figuur 6) en de psychologie van weerbaarheid en veerkracht (resilience) beoogt diepgaand inzicht te krijgen in het voorkomen en omgaan met GOG in de context van sport. Veerkracht is het vermogen van mensen om zich aan te passen aan en te herstellen van (dreigende) tegenslagen, hetgeen bijdraagt aan de geestelijke gezondheid en het algehele welzijn (Hu et al., 2015). In de sportcontext is veerkracht wenselijk omdat het een tegenwicht kan bieden aan de kwetsbaarheid van sporters voor, tijdens of na (seksueel) GOG. Door persoonlijke beschermende

factoren te identificeren en te versterken, kunnen sporters weerbaarder worden tegen de uitdagingen en risico's die zij tijdens het sporten kunnen tegenkomen. Uit een door ons uitgevoerde literatuurstudie (Haandrikman et al., 2024) blijkt dat competentie (beheersen van sociale vaardigheden), zelfeffectiviteit (geloof in eigen vermogen om uitdagingen aan te gaan) en het naleven van prosociale normen (naleven acceptabel gedrag en herkennen en afwijzen van onacceptabel gedrag), alsook sociale steun (emotioneel, materieel of cognitief – kan door familie, vrienden of de gemeenschap) veerkracht en herstel bevorderen na GOG. Door deze factoren te versterken, ontwikkelen sporters meer psychologische weerbaarheid, waardoor ze beter in staat zijn GOG te herkennen, af te wijzen en te doorstaan. Een sterk sociaal ondersteuningsnetwerk en mondige sporters dragen bij aan een veiligere sportomgeving.

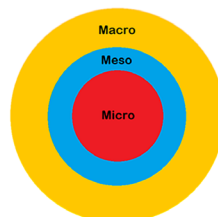
Het versterken van veerkracht kan al beginnen in de kindertijd en doorgaan tot in de volwassenheid, wat het belang van vroegtijdige interventie onderstreept. Vooral in de kindertijd biedt sportdeelname binnen een pedagogisch sportklimaat unieke kansen om veerkracht op te bouwen en zo bij te dragen aan een veilige en ondersteunende sportomgeving. De gewenste cultuurverandering kan dit proces bevorderen.

ONDERZOEK BINNEN DE LEEROPDRACHT SPORT RISKS AND SAFETY

Wetenschappelijke onderzoeken hebben tot nu toe geen definitieve oplossingen aangereikt voor het verminderen van GOG en de negatieve gevolgen ervan, en leidde eerder tot nieuwe onderzoeksvragen. Tevens is er weinig onderzoek gedaan naar fysiek en psychisch GOG (e.g. Roberts et al., 2020; Tuakli-Wosornu et al., 2024).

Met ons onderzoek sluiten we aan bij de multi-level systeembenadering (the whole-of-system approach), die wordt gezien als de meest effectieve strategie om GOG aan te pakken en te voorkomen.

Het realiseren van een cultuuromslag vereist voortdurende inzet om de oorzaken van GOG te adresseren en een cultuur van veiligheid en respect binnen de sport te bevorderen. De filosofie van Foucault biedt hierbij een waardevol kritisch perspectief door te reflecteren

op de normalisering en inclusiviteit van de discoursen die de hedendaagse sportcultuur vormgeven en de 'waarheden' die daaruit voortvloeien. Met ons onderzoek streven we ernaar de gedeelde kennisbasis te versterken en (gemarginaliseerde) actoren op alle niveaus binnen de sportgemeenschap te empoweren. Hiermee ondersteunen we de totstandkoming van 'een nieuwe waarheid' en een 'nieuw normaal' binnen de sportcontext. *Technologie* speelt hierbij mede een sleutelrol als hulpmiddel om gedrag te stimuleren, analyseren en interventies te ondersteunen/ontwikkelen die bijdragen aan deze transformatie.

Macroniveau (in het sportbeleid): *Hoe bevorderen we een sociaal veilige en pedagogisch verantwoorde sportomgeving door bewustwording en beleidsmaatregelen?* Actoren hier zijn nationale en internationale sportentiteiten, zoals beleidsmakers en -beslissers van sportbonden, sportkoepels en overheden.

Project: Building European Safe Sport Together (BESST 2.0)

Het driejarige project BESST 2.0 (2025–2027), waarbij de UT een van de leidende partners is, richt zich op de empowerment van individuen op alle niveaus door een holistische benadering van safeguarding. Vanuit Foucaults perspectief is het essentieel dat belanghebbenden in de sport community hun rol in machtsdynamieken erkennen en hun invloed bewust inzetten om GOG te voorkomen en een veilige sportomgeving te bevorderen. Met name door bewustwordingscampagnes, de verspreiding van de opgedane kennis en het betrokken netwerk binnen zowel BESST als BESST 2.0 positioneren we dit project op macroniveau.

Door de dialoog binnen de Europese sport community aan te gaan en de 'winnen ten koste van alles'-mentaliteit ter discussie te stellen, creëren we ruimte voor een meer holistische benadering van (top)sportparticipatie en ondersteunen we de gewenste cultuurverandering. Hierbij zetten we in op een innovatieve aanpak.

Interventies gericht op 'perspective taking'

Inlevingsvermogen (perspective taking) speelt een cruciale rol bij gedragsverandering. Virtual Reality (VR) wordt ingezet als innovatieve tool om dit proces te ondersteunen. Door de immersieve en interactieve aard biedt VR

een veilige omgeving waarin individuen realistische situaties kunnen ervaren en gewenst gedrag kunnen oefenen zonder risico. Dit maakt VR bij uitstek geschikt voor interventies rondom risicogedrag en onveilige situaties. Met VR willen we actoren in de sportgemeenschap laten ervaren hoe het is om in de schoenen van een ander te staan bij psychische GOG (perspective taking). Onderzoek toont aan dat VR effectief is in het stimuleren van empathie en perspectiefneming (Ventura et al., 2021; Gonzalez-Liencre et al., 2020). Daarnaast versterkt real-time feedback het leerproces, wat de impact van de interventie vergroot.

Momenteel loopt de VR-pilotstudie (Haandrikman et al.⁵) met drie kleinschalige studies met een gerandomiseerd pretest-posttest-controlegroep-design. Elke studie richt zich op een ander perspectief: de atleet (1), de coach (2) en de omstander (3). Deelnemers worden, afhankelijk van hun sportrol, willekeurig toegewezen aan een van drie condities: Virtual Reality (1), e-learning (2) of de controlegroep (3). Zij doorlopen een pretest, gevolgd door de interventie (voor condities 1 en 2) en een posttest.

In experimentele conditie 1 (VR) worden vier 360-gradenvideo's ontwikkeld, waarin verschillende sportscenario's met psychisch GOG worden getoond. Deze video's variëren in vorm van psychisch GOG (verbaal, niet-verbaal, openlijk, verborgen), type interactie (groep-interactie, een-op-een interactie) en sportcontext (basketbal, voetbal, boksen, turnen). Deelnemers ervaren elk scenario via een VR-bril vanuit drie perspectieven: atleet, coach en omstander, in een volgorde die past bij hun rol. In experimentele conditie 2 (e-learning) krijgen deelnemers toegang tot dezelfde materialen via een online platform, dat ze op een zelfgekozen locatie kunnen doorlopen.

Binnen het driejarige BESST 2.0 -project wordt de pilotstudie verder uitgebreid en vindt disseminatie van de interventies plaats via workshops tijdens

⁵ Onderdeel van promotieonderzoek van Marleen Haandrikman, MSc. The power of Systems Thinking: Fostering Psychological Resilience and Restoring Safe Sports. Universiteit Twente, 2024-2027

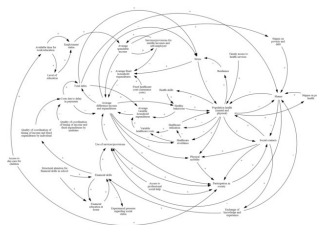
sportevenementen, gericht op (top)sporters en hun begeleidingsteams.

Project: systeemdynamiek binnen de sportcommunity

De georganiseerde sportgemeenschap bestaat uit diverse actoren en organisaties op verschillende niveaus, verbonden in een complex netwerk van relaties, structuren en dynamieken. Dit systeem kan bijdragen aan het voortbestaan van grensoverschrijdend gedrag. Inzicht in de factoren die de culturele normen binnen deze gemeenschap beïnvloeden, is essentieel om cultuurverandering te realiseren. Onderzoek gebaseerd op systeemdenken (e.g. Littlejohns et al., 2018; Wutzke et al., 2017; Bellew et al., 2020) biedt waardevolle inzichten door de samenhang tussen de verschillende niveaus binnen het sportsysteem te benadrukken.

Systeemdenken is een aanpak om complexe problemen te doorgronden, met aandacht voor de interacties en dynamiek binnen een systeem als geheel, in plaats van alleen de afzonderlijke onderdelen te bekijken. Kleine veranderingen in één deel van het systeem kunnen elders impact hebben, met zowel vertragende als versnellende effecten. Door patronen en relaties te analyseren, biedt systeemdenken inzicht in diepere oorzaken van problemen, waardoor duurzame oplossingen mogelijk worden.

Een belangrijk hulpmiddel hierbij is het 'causal loop diagram' (zie figuur, een voorbeeld), waarmee de onderlinge relaties en feedbacklusen binnen een complex systeem, zoals de sportgemeenschap, visueel worden weergegeven. Een dergelijk diagram voor de sportgemeenschap helpt bij

het identificeren van de causale verbanden tussen factoren en toont waar interventies de grootste impact kunnen hebben. Het benadrukt hoe factoren elkaar beïnvloeden en hoe gedragsveranderingen in het systeem bijdragen aan het bevorderen van veiligheid en het terugdringen van grensoverschrijdend gedrag in de sport.

Dit onderzoek is onderdeel van het lopende promotietraject van Marleen Haandrikman⁶.

⁶ Promotieonderzoek van Marleen Haandrikman, MSc. The power of Systems Thinking: Fostering Psychological Resilience and Restoring Safe Sports. Universiteit Twente, 2024-2027

Mesoniveau (op de sportclub): *Hoe stimuleren we sportclubs een sociaal veilige en pedagogisch verantwoorde sportomgeving te creëren?* Actoren zijn hier bestuurders van sportclubs, coördinatoren, commissies, ouders/begeleiders, clubkadercoaches en gemeentelijke beleidsmakers.

Project: Inzet van Clubkadercoaches bij het begeleiden van sportclubs in het bevorderen van een pedagogisch en veilig sportklimaat.

Om de implementatie van een pedagogisch en sociaal veilig sportklimaat te bevorderen is een op maat gemaakte, gerichte en gedoseerde aanpak nodig die aansluit bij de specifieke behoeften van individuele sportclubs. Vanuit het Kids First onderzoek (Bronkhorst et al., 2021) weten we dat professionele ondersteuning hierbij noodzakelijk is. De begeleiding van de clubkadercoach kan een essentiële rol spelen bij deze implementatie. Door middel van actie-onderzoek bij sportclubs willen we de effectiviteit van de inzet van de clubkadercoach nader onderzoeken⁷.

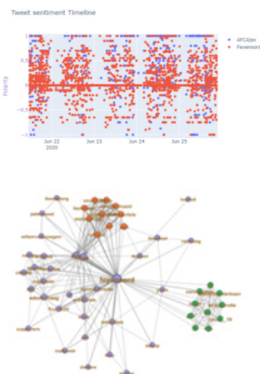
Project Meten=Weten 1: audit pedagogisch sportklimaat

Om effectiviteit en impact van instrumenten te meten, wordt een meetinstrument ontwikkeld op basis van het Jeugdsportkompas: een audit instrument voor het meten van het pedagogisch sportklimaat op micro en meso niveau. Het onderzoek richt zich op de psychometrische validering van het meetinstrument en gebruiksgemak voor de sportclub (Tielens, Faber & Schipper-Van Veldhoven, in preparation).

Project Meten=Weten 2: Social Media Analyse

Voor het meten van het sentiment van een sportclub, het positieve of negatieve beeld dat mensen over een sportclub hebben, kan gebruik gemaakt worden van een sentiment analyse.

Sentimentanalyse is het geautomatiseerde proces van het detecteren van een mening over een bepaald onderwerp uit tekst, geluid of beeld. Voor deze analyse zijn datasets te verkrijgen uit twitter-

berichten gebruikt over deelnemende sportclubs. Analyses worden gebaseerd op #, url's, user_mentions, media, symbols, polls. Voorafgaand aan de analyse is een Jupyter-notebook met de programmeertaal Python aangemaakt. Voor de visualisatie en analyse van de hashtags is de Gephi – The Open Graph Viz Platform-software gebruikt (Rebello Sa, 2020).

Deze methode hebben we voor het eerst toegepast in het Kids First project, maar vanwege corona-maatregelen waren er weinig activiteiten mogelijk op de sportclubs waardoor minder tweets werden verstuurd en er geen betrouwbare uitspraken konden worden gedaan. Via studenten projecten willen we nader onderzoek doen naar de inzet en bruikbaarheid van social media analyses bij het bevorderen van een pedagogisch en sociaal veilig sportklimaat.

Microniveau (op het veld): *Hoe stimuleren en ondersteunen we trainers en coaches zich te bekwamen in pedagogisch handelen? Hoe versterken we de veerkracht van sporters?* Actoren zijn hier de trainer/coach, het sportteam en de jeugdige sporter zelf.

Project: Storytelling – versterken van de veerkracht van sporters en dansers

We zetten het kwalitatieve onderzoek vanuit het biopsychosociale model voort en breiden het uit naar alle vormen van grensoverschrijdend gedrag binnen de sportcontext, met een focus op de ervaringen van sporters (Haandrikman et al.⁸). Daarnaast richten we ons op de danswereld, waar recente studies zorgwekkende patronen aan het licht brengen (Milne et al., 2024; Olfers et al., 2024). Het doel is om diepgaande inzichten te verkrijgen in het ontstaan en voorkomen van GOG in zowel sport als dans. Door onderliggende kenmerken en risicofactoren te identificeren, krijgen we inzicht in de factoren die de kwetsbaarheid van sporters en dansers vergroten (risicofactoren in het GOG-proces inzichtelijk maken). Hiermee wordt een basis gelegd voor het ontwikkelen van gerichte preventieve maatregelen die deze patronen kunnen doorbreken en willen we bijdragen aan het verminderen van dergelijke ervaringen in zowel sport als dans. Beide sectoren kunnen zo ook van elkaar leren.

⁸ Onderdeel van het promotieonderzoek van Marleen Haandrikman, MSc. The power of Systems Thinking: Fostering Psychological Resilience and Restoring Safe Sports. Universiteit Twente, 2024-2027

Storytelling binnen de danswereld is onderdeel van een groter onderzoek binnen de dans⁹. Prevalentiecijfers bieden waardevolle inzichten en vertellen eveneens een belangrijk verhaal. Het begrijpen van de aard en omvang van grensoverschrijdend gedrag (GOG) in de danswereld bevindt zich nog in een beginfase. Gezamenlijk met hogeschool Codarts werken we aan de ontwikkeling van een valide meetinstrument, specifiek gericht op GOG in de danswereld, en voeren we prevalentieonderzoek uit om dit beter in kaart te brengen.

Project: Herstel van rechtvaardigheid voor slachtoffers/overlevende en daders van GOG

Om veerkracht van slachtoffers te versterken is eveneens het herstellen van slachtofferschap van GOG een belangrijke pijler. Slachtoffer-daderbemiddeling kan helpen gerechtigheid te herstellen bij GOG in de sport, waardoor een veilige sportomgeving mogelijk wordt. Onder begeleiding van een bemiddelaar kunnen slachtoffers hun ervaringen delen, de impact benoemen en zoeken naar erkenning en herstel. Het geeft hen een stem in het proces, biedt hen de kans op excuses, schadeloosstelling en een gevoel van afsluiting. Voor daders biedt bemiddeling de mogelijkheid om verantwoordelijkheid te nemen, inzicht te krijgen in de gevolgen van hun gedrag en berouw te tonen. Tijdens bemiddeling kunnen slachtoffers en daders zich 'heroriënteren' richting elkaar, en consensus zoeken en bespreken over wat kan en wat niet kan, afspraken maken en relaties normaliseren. Deze dialoog bevordert herstel, verzoening en vermindert de kans op herhaling. Door gerechtigheid te herstellen draagt bemiddeling tussen slachtoffer en dader bij aan een veiligere en meer inclusieve sport waarin alle deelnemers zich gesterkt en gewaardeerd voelen.

Om het potentieel van slachtoffer-daderbemiddeling te onderzoeken, werken we samen met Perspectief Herstelbemiddeling, en analyseren we bestaande bemiddelingszaken in de sport (Haandrikman et al.¹⁰).

⁹ Onderdeel van het beoogde promotieonderzoek van Marcia Smeding, MSc. Boundaries in Motion: Exploring and preventing transgressive behavior in dance education. In aanvraag.

¹⁰ Onderdeel van het promotieonderzoek van Marleen Haandrikman, MSc. The power of Systems Thinking: Fostering Psychological Resilience and Restoring Safe Sports. Universiteit Twente, 2024-2027

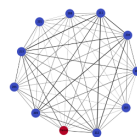
Zowel vanuit het perspectief van de slachtoffers als die van de daders, en verzamelen we ook inzichten in aspecten van re-integratie na bemiddeling tussen slachtoffers en daders in de sportgemeenschap.

Project: Vakkundigheid van trainer-coaches in het omgaan met sociale relaties in het sportteam

Het Jeugdsportkompas (zie figuur 1) is een handig instrument voor trainer-coaches om na te denken over het realiseren van een pedagogisch en daarmee sociaal veilig sportklimaat. Het vraagt van hen leiderschap en inzet om zichzelf te ontwikkelen tot een jeugdsport trainer-coach die kinderen en jongeren in de sport positief motiveert. Om GOG tussen sporters te voorkomen en bij te sturen is het nodig dat trainer-coaches zicht hebben op de groepsdynamica en sociale interacties en weten hoe jongeren actief te betrekken bij het bespreekbaar maken van GOG ('restorative justice'). De inzet van *sensortechnologie* kan hierbij ondersteunen.

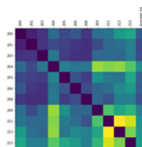
In het project Kids First (Bronkhorst et al., 2021) hebben we voor het eerst sensoren ingezet, die middels een riem gedragen konden worden, voor het meten van de sociale interacties tussen jeugdspelers tijdens de training. De gebruikte sensoren zijn actieve Radio Frequency Identification Devices (RFID-tags; Cattuto et al., 2010) ontwikkeld op basis van het Open Beacon project (<http://www.openbeacon.org>). De RFID-sensoren verzenden regelmatig data-signalen met een unieke code via het 2.4 GHz ISM-band van het RF-spectrum. Deze data wordt ontvangen door sensoren in de buurt en door twee radiobakens (beacons) die langs de lijn van het hockeytrainingsveld stonden, terwijl een 60 minuten reguliere training werd aangeboden.

Vanwege de lage power van het signaal is het mogelijk om momenten te registreren waarbij twee spelers binnen 1 tot 1.5m van elkaar bevinden en omdat de sensor aan de voorkant is bevestigd, kunnen interacties worden gemeten bij de spelers die naar elkaar toegedraaid zijn (Cattuto et al., 2010). De sensoren meten door deze strategie het aantal interacties en de duur van de interacties tussen kinderen onderling en tussen kinderen en de trainer. Met deze informatie kan er onderzocht worden hoe sociale contacten op een vereniging verlopen en hoe de cohesie is in de groep. Vanuit de sensoranalyse kan een netwerkanalyse worden opgesteld. Hierin is te zien welke spelers interacties met elkaar maken. Op basis van dit netwerk kan worden vastgesteld of alle spelers ongeveer evenveel en even

lange interacties met andere spelers maken of niet en hoe ook de trainer contact maakt met zijn spelers. In de onderzochte groep konden op basis van deze netwerkanalyse geen subgroepen of ‘buitenbeentjes’ vastgesteld worden (zie figuur). Ook de trainer maakte goed contact.

De sensoranalyse biedt ook de mogelijkheid om een heatmap (warmtebeeld) van dezelfde training weer te geven. Dit visualiseert de frequentie en duur van interacties tussen spelers. Geel (warm) duidt op veel of langdurige interacties, terwijl donkerblauw (koud) aangeeft dat interacties minder frequent of kort waren. Groen bevindt zich tussen deze twee en vertegenwoordigt een gemiddeld aantal of duur van interacties. Op basis van de heatmap kan worden vastgesteld welke spelers intensief contact hebben (zoals spelers 212 en 213 in ons onderzoek), welke speler de minste interacties heeft (speler 201) en met wie de trainer het meest communiceert (spelers 212 en 213). Door de coronamaatregelen kon dit experiment slechts eenmaal worden uitgevoerd. Voor betrouwbare conclusies zijn metingen tijdens meerdere trainingen en wedstrijden nodig.

Uit het Kids First-onderzoek blijkt dat sensortechnologie, ondanks dat deze nog in ontwikkeling is, veelbelovende mogelijkheden biedt om sociale interacties en de cohesie binnen een team inzichtelijk te maken. Onderzoek naar de inzet van sensortechnologie zal met studenten verder worden opgezet en uitgevoerd. Daarnaast kunnen de resultaten uit de sensoranalyse worden ingezet om gesprekken tussen spelers te stimuleren. Educatiemodules over ‘restorative justice’ voor trainer-coaches moeten nog ontwikkeld worden. Binnen Psychology of Conflict, Risk and Safety is hierover veel kennis aanwezig.

TOT SLOT, SPORT IN PEDAGOGISCH PERSPECTIEF - EEN GOUDEN KANS

“Tracht niet een man van succes te zijn, maar probeer liever een man van waarde te zijn”

(Albert Einstein)

Sport brengt vreugde en overwinning, maar ook frustratie en verlies. Het vormt een krachtig oefenterrein waar jeugdigen en volwassenen op gelijke voet vreedzaam leren ‘vechten’ binnen een democratische context. Om

sport optimaal te benutten als middel voor persoonlijke en sociale ontwikkeling en als maatschappelijk oefenterrein, is het omarmen van het pedagogisch perspectief 'een gouden kans'. De weg naar de top is, zoals we weten, niet eenvoudig en vraagt van alle betrokkenen pedagogisch handelen om zo een sociaal veilig sportklimaat voor allen te bevorderen. Zoals het IOC in zijn recente consensusverklaring benadrukt: 'Responsible sport must be values based, as well as athlete centred and child centred – emphasising their unheard voices' (Tuakli-Wosornu et al., 2024, p. 1337).

Ik ben een optimist. Toen ik tien jaar geleden aan mijn lectoraat begon, verklaarden velen mij voor gek: 'Waar begin je aan? Een pedagogisch sportklimaat is soft, dat past niet bij de sport. Daar draait het om winnen, en die negatieve kanten horen er nu eenmaal bij.' Maar gedreven als ik was om sportplezier voor álle jeugdigen te ondersteunen, ging ik op missie. Ik heb 'de pool van kennis' getart, uitgedaagd en aangevuld met nieuwe denkbeelden, in de hoop dat deze door de actoren in het systeem zouden worden opgepakt. Via mijn hoogleraarschap hoop ik deze missie nog een extra impuls te geven.

Of misschien moet ik gewoon een 'influencer op TikTok' benaderen?

DANKWOORD

Allereerst wil ik mijn dank uitspreken aan het College van Bestuur, de vorige decaan Joost Kok en de huidige decaan Boudewijn Haverkort van de faculteit EEMCS (Electrical Engineering, Mathematics and Computer Science), en decaan Tanya Bondarouk van de faculteit BMS (Behavioural, Management and Social Sciences), voor het in mij gestelde vertrouwen. Ook mijn dank aan het Nederlands Olympisch Comité*Nederlandse Sport Federatie (NOC*NSF) voor hun steun aan deze leerstoel. Een bijzondere dank aan oud-directeur van de afdeling Breedtesport, Richard Kaper, die samen met Joost Kok mede-initiatiefnemer was voor het instellen van deze leerstoel.

Aangesteld als verbindende schakel tussen EEMCS en BMS, ook grote dank aan mijn collega's van de onderzoeksgroepen Human Media Interaction (HMI) en Psychology of Conflict, Risk and Safety (PCRS) met wie ik met veel plezier samenwerk en hun inzet waardeer om 'mijn missie' te ondersteunen. In het bijzonder bedank ik Dennis Reidsma en Sven Zebel voor het omarmen van het thema sociale veiligheid in de sport, een onderwerp dat net even een andere 'tak van sport' is binnen hun expertise. Grote dank ook aan Marleen Haandrikman, die vanuit het BESST 1.0-project met enorme toewijding haar promotietraject is gestart. Het is inspirerend om met zulke getalenteerde jonge mensen samen te werken. Dank ook aan Fiona Klaasen en Charlotte Bijron voor de geweldige ondersteuning en altijd luisterend oor.

Mijn dank gaat ook uit naar het College van Bestuur, het management en collega lectoren van het Kenniscentrum Bewegen en Educatie, mijn collega's van de CALO en natuurlijk aan mijn team van het lectoraat Sportpedagogiek van hogeschool Windesheim, alsook aan alle praktijkpartners verbonden aan mijn lectoraat, die allen deze leerstoel met enthousiasme hebben omarmd. Ik hoop als persoon een nog sterkere verbinding te kunnen creëren tussen de Universiteit Twente en hogeschool Windesheim, met een gezamenlijke focus op dit maatschappelijk relevante thema in de georganiseerde sport. Dank ook aan het practoraat Sociale Veiligheid om hier gezamenlijk in op te trekken. Speciale dank aan Marcia Smeding (practor Sociale Veilige Sport) en Janine Stubbe (lector bij Codarts en hoogleraar Arts & Wellbeing, Erasmus Universiteit) voor het gezamenlijk aangaan van een nieuw wetenschappelijk avontuur.

Ik sta hier als hoogleraar, omdat ik op de weg hiernaartoe kansen heb gekregen, obstakels heb getrotseerd en een goede (kennis)basis heb kunnen ontwikkelen tijdens mijn studies en werk. Op deze weg kom je mensen tegen zonder wie de dingen niet lopen zoals ze lopen. Een aantal wil ik speciaal bij naam noemen omdat zij de schakels waren op bijzondere kruispunten: Albert Buisman en Adri Vermeer (Universiteit Utrecht), Jan Hagen (Ernst & Young), Erik Lenselink en Richard Kaper (NOC*NSF), Tine Vertommen en Filip van den Eede (Universiteit van Antwerpen), Jan Minkhorst, Sergio Lara-Bercial en Sheelagh Quinn (ICOACHKIDS), Robert Agelink en Arend Runia (Hogeschool Windesheim), Anke Visser en Ronald Klomp (initiatiefnemers voor het practoraat Sociaal Veilige Sport), Carolien Rieffe en Joost Kok (Universiteit Twente). Dank aan jullie allemaal.

Oprechte dank ook aan mijn internationale collega's. The friendships I've built with colleagues across the globe mean a lot to me. You know who you are – thank you for your unwavering support, kindness, and companionship.

Tot slot, dank ik mijn familie en vrienden, fundament van mijn bestaan. Lieve vrienden, vriendinnen, buurtgenoten, broer en zusje, dank voor jullie steun, vertrouwen, gezellige momenten en hulp in moeilijke tijden. Mam, bedankt voor alle stimulansen op het gebied van sport en studie, en je onvoorwaardelijke steun. Helaas kon je deze dag niet meer meemaken.

Lieve Kaylee, dank je wel dat je ons als pleegouders hebt toegelaten in jouw leven. Je bent al zeven jaar bij ons en je hebt onze wereld op een bijzondere manier verrijkt. Je hebt ons laten zien wat sociale onveiligheid en sociale veiligheid met een jong mens doet. Het is een voorrecht om jouw pleegmoeder te mogen zijn.

Lieve Richard, mijn rots in de branding en mijn kompas op al mijn en onze avonturen. Ik kijk ernaar uit om samen nog vele jaren 'de wereldzeeën te bevaren'.

Ik heb gezegd.

REFERENTIES

- Abdul Rahim, R. B. (2022). The potential of restorative justice in advancing safe sport. *The International Sports Law Journal*, 22(2), 105-115.
- Alexander, K., Stafford, A., & Lewis, R. (2011). The experiences of children participating in organised sport in the UK. Edinburgh: The University of Edinburgh/NSPCC.
- Adler, R. H. (2009). Engel's biopsychosocial model is still relevant today. *Journal of Psychosomatic Research* 67: 607-11.
- Aubert, S., Barnes, J.D., Abdeta, C. et al. (2018). Global Matrix 3.0 Physical Activity Report Card Grades for Children and Youth: Results and Analysis From 49 Countries. *Journal of Physical Activity and Health*, 15, 251-273. DOI: <https://doi.org/10.1123/jpah.2018-0472>
- Baar, P.L.M. (2012). Pesten op sportverenigingen: visie en aanpak van trainers. In: N. Schipper-van Veldhoven, H. van der Palen, J. van der Kerk, & R. Schuijers (Ed.). *Goud in elk kind. Jeugdsport in een pedagogisch perspectief* (pp. 115-126). Deventer: ...daM uitgeverij.
- Baar, P.L.M., & Wubbels, Th. (2013). Peer aggression and victimization: Dutch sports coaches' views and practices. *The Sport Psychologist*, 27(4), pp. 380-389.
- Bailey, R. (2006). 'Physical Education and Sports in schools: A Review of the Benefits and Outcomes', *Journal of School Health*, 77, 397-401.
- Bailey, R., Armour, K., Kirk, D., Jess, M., Pickup, I., Sandford, R. & the BERA Physical Education and Sport Pedagogy Special Interest. (2009). The educational benefits claimed for physical education and school sport: an academic review. *Research Papers in Education*, 24(1), 1-27. <https://doi.org/10.1080/02671520701809817>
- Bailey, R., Hillman, C.H., Arent, S. & Petitpas, A. (2013). Physical activity: an underestimated investment in human capital? *Journal of Physical Activity and Health* 10, 289-308.
- Bellew W, Smith BJ, Nau T, Lee K, Reece L, Bauman A. (2020). Whole of systems approaches to physical activity policy and practice in Australia: the asapa project overview and initial systems map. *J Phys Act Health*. 2020;17:68-73. doi: 10.1123/jpah.2019-0121.
- Bermon, S., Adami, P. E., Dahlstrom, O., Fagher, K., Hautala, J., Ek, A., ... Timpka, T. (2021). Lifetime prevalence of verbal, physical, and sexual abuses in young elite athletics athletes. *Frontiers in Sports and Active Living*, 3, Article 657624.
- BESST (z.d.) Building European Safe Sport Together. <https://besst-safesport.eu/>
- Boonekamp, G.M., Dierx, J.A., Hove, P.V. & Jansen, E. (2020). Interactive

- interviewing and imaging: Engaging Dutch PVE-students in dialogue. *Educational Action Research*, 28(5), 807-822. <https://doi.org/10.1080/09650792.2019.1693410>
- Boonekamp, G.M., Dierx, J.A. & Jansen, E. (2021). Motivating students for physical activity: What can we learn from student perspectives? *European Physical Education Review*, 27(3), 512-528. <https://doi.org/10.1177/1356336X20970215>
- Borggreve, C., and Cachay, K. (2013). Communicative challenges of coaches in an elite-level sports system. Theoretical reflections on successful coaching strategies. *Euro. J. Sport Soc.* 10, 7–29. doi: 10.1080/16138171.2013.11687908
- Borrell-Carrió, F., Suchman, A.L., & Ronald M. Epstein, R. M. (2004). The biopsychosocial model 25 years later: Principles, practice, and scientific Inquiry. *Annals of Family Medicine* 2: 576–82.
- Brackenridge, C.H. (2001). *Spoilsports: understanding and preventing sexual exploitation in sport*. London & New York: Routledge.
- Brackenridge, C.H. & Fasting, K. (2005). The grooming process in sport: Narratives of sexual harassment and abuse. *Auto/Biography* 13: 33–52.
- Breedveld, K., Balk, L. & Meeuwssen, S. (2024). Sport, topsport en de samenleving. In: N. Schipper-van Veldhoven, I. Faber, I., & R. Van der Weide, R. (eds.). *Een pedagogisch sportklimaat, het kind centraal in de jeugdsport* (pp. 223-235). Uitgeverij Coutinho.
- Bronkhorst, A., Greeff, M. de, Hofenk, H., Jacobs, F., Ludérus, A. & Schipper-van Veldhoven, N. (2021). *Kids First, towards a pedagogical climate*. Windesheim.
- Buijserd, R., Mulder, M., Roël, P., Van Geel, J. & Van Tarel, P. (2024). Pedagogisch beleid van de sportbond. In: N. Schipper-van Veldhoven, I. Faber, I., & R. Van der Weide, R. (eds.). *Een pedagogisch sportklimaat, het kind centraal in de jeugdsport* (pp. 209-222). Uitgeverij Coutinho.
- Burdsey D. (2009). Forgotten fields? Centralizing the experiences of minority ethnic men's football clubs in England. *Soccer Soc.* 2009,1;10(6):704–21.
- Butler AC. (2013) Child sexual assault: Risk factors for girls. *Child Abuse & Neglect*, 37(9):643-652
- Cattuto, C., Van den Broeck, W., Barrat, A., Colizza, V., Pinton, J.-F., & Vespignani, A. (2010). Dynamics of person-to-person interactions from distributed RFID sensor networks. *PloS one*, 5(7), e11596.
- Cense, M. (1997). *Red Card or Carte Blanche: Risk factors for sexual harassment and abuse in sport*. Arnhem: Transact & NOC*NSF.
- Cense, M., & Brackenridge, C.H. (2001). Temporal and developmental risk factors for sexual harassment and abuse in sport. *European Physical Education Review*, 7, pp. 61-79.
- Chroni, S., & Kavoura, A. (2022). From silence to speaking up about sexual violence

- in Greece: Olympic journeys in a culture that neglects safety. *Frontiers in Psychology*, 13, 862450. [https:// doi.org/10.3389/fpsyg.2022.862450](https://doi.org/10.3389/fpsyg.2022.862450)
- Claringbould, I. (2011). Sport is geen kinderspel – Een onderzoek naar de betrokkenheid van volwassenen bij jeugdsport in sportverenigingen. Arko Sports Media.
- Coates, D. (2010). Impact of childhood abuse: Biopsychosocial pathways through which adult mental health is compromised. *Australian Social Work* 63: 391–403.
- Collard, D.C.M., Boutkan, S., Grimberg, L., Lucassen, J.M.J. & Breedveld, K. (2014). Effecten van sport en bewegen op de basisschool. Voorstudie naar de relatie tussen sport en bewegen op school en schoolprestaties. Utrecht: Mulier Instituut.
- Council of Europe. (2022). Revised European Sports Charter. Adopted by the Committee of Ministers on 13 October 2021 at the 1414th meeting of the Minister's Deputies.
- Coutinho, J. C. M. S., Moreira, J. P., & Rebelo Sa, C. (2019). Data Mining Tool for Sports Analytics. (Master's degree). University of Porto, Retrieved from <https://repositorio-aberto.up.pt/bitstream/10216/122016/2/348046.pdf>.
- De Vries, K., Ross-van Dorp, C. & Myjer, E. (2017). Rapport van de Onderzoekscommissie seksuele intimidatie en misbruik in de sport. Arko Sports Media.
- Dorsch, T.E., Smith, A.L., Wilson, S.R., & McDonough, M.H. (2015). Parent goals and verbal sideline behavior in organized youth sport. *Sport, Exercise, and Performance Psychology* 4(1), 19-35.
- Duda, J. L., & Appleton, P. R. (2016). "Empowering and disempowering coaching climates: conceptualization, measurement considerations, and intervention implications," in *Sport and Exercise Psychology Research: From Theory to Practice*, eds M. Raab, P. Wylleman, R. Seiler, A.-M. Elbe, and A. Hatzigeorgiadis (London: Elsevier), 373–388. doi: 10.1016/B978-0-12-803634-1.00017-0
- Edwards, Katie M., Danielle R. Probst, Kara A. Rodenhizer-Stämpfli, Christine A. Gidycz, & Erin C. Tansill. (2014). Multiplicity of child maltreatment and biopsychosocial outcomes in young adulthood: The moderating role of resiliency characteristics among female survivors. *Child Maltreatment* 19: 188–98.
- Evans, M. B., Allan, V., Vierimaa, M., & Côté, J. (2016). Sport parent roles in fostering positive youth development. <https://www.scopus.com/inward/record.uri?eid=2-s2.0-85066848296&doi=10.4324%2f9781315734576-18&partnerID=40&md5=43ce1c6033b93e2acd784f57e8548b4f>
- EenVandaag (z.d.). 'Schop maar terug': agressie in het amateurvoetbal begint vaak

- bij ouders. <https://eenvandaag.avrotros.nl/panels/opiniepanel/alle-uitslagen/item/schop-maar-terug-agressie-in-het-amateurvoetbal-begint-vaak-bij-ouders/>
- Engel GL. (1977). The need for a new medical model: A challenge for biomedicine. *Science*, 196(4286):129-136
- Ethisch Sporten (z.d.). Panathlon verklaring over ethiek in de jeugdsport. Te raadplegen via: www.ethischsporten.be/wp-content/uploads/2023/08/Panathlon-verklaring-over-ethiek-in-de-jeugdsport.pdf
- European Commission. (2022). Special Eurobarometer 525: Sport and physical activity. <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2668>
- Everley S. (2022). Listening to children's voices in UK sports clubs: A Foucauldian analysis. *Child Abuse Rev*;31:e2753.
- Faber, I.R., Greeff, J.W. de, Bostelaar, A. & Schipper-van Veldhoven, N. (2023). What Moves Youth? A Survey to Explore the Motivation and Barriers of Dutch Young Adolescents (12–15 Years) to Participate in Sports. *Youth*, 3(3), 835-846. <https://doi.org/10.3390/youth3030054>
- Faber, I. & Schipper-van Veldhoven, N. (2024). Aantoonbaar bekwaam als trainer-coach. Wat betekent dat? *Sportgericht*, 5, 24-29.
- Faber, J. & Van der Weide, R. (2024). De jeugdcoach als spil. In: N. Schipper-van Veldhoven, I. Faber, I., & R. Van der Weide, R. (eds.). Een pedagogisch sportklimaat, het kind centraal in de jeugdsport (pp. 47-62). Uitgeverij Coutinho.
- Fathynah, S., Syahirah, S., Faizal, M. M., & Hafizah, N. (2017). Prevalence of sexual harassment in sports: Malaysian athletes experience. *International Journal of Management and Applied Science*, 3(5), 86–90.
- Finkelhor D. (1980) Risk factors in the sexual victimization of children. *Child Abuse & Neglect*, 4(4):265-273
- Fix, M., Schipper-van Veldhoven, N., Lara-Bercial, S., North, J., Rankin-Wright, A.J., et al. (2017). Coaching Children Literature Review. Te raadplegen via: www.icoachkids.eu/icoachkids-literature-review.html
- Foucault, M. (1983). 'The Subject and Power'. In H. L. Dreyfus & P. Rabinow, Michel Foucault: Beyond Structuralism and Hermeneutics. University of Chicago Press.
- Foucault, M. (1987). 'The Ethic of Care for the Self as a Practice of Freedom'. In Bernauer & D. Rasmussen, The Final Foucault. MIT Press.
- Foucault, M. (1991). Discipline and punish: The birth of the Prison. Penguin Books.
- Freeman, H. (2018). How was Larry Nassar able to abuse so many gymnasts for so long? <https://www.theguardian.com/sport/2018/jan/26/larry-nassar-abuse-gymnasts-scandal-culture>
- Gaedicke S, Schäfer A, Hoffmann B, Ohlert J, Allroggen M, Hartmann-Tews I, et al.

- (2021). Sexual violence and the coach–athlete relationship—A scoping review from sport sociological and sport psychological perspectives. *Frontiers in Sports and Active Living* [Internet] 3:1-19. Available from: <https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fspor.2021.6437>
- Gearity, B.T., & Murray, M.A. (2011). Athletes' experiences of the psychological effects of poor coaching. *Psychology of Sport and Exercise*, 12, pp. 213-221.
- Gammelsæter H. (2021). Sport is not industry: bringing sport back to sport management. *Eur Sport Manag Q.*, 15;21(2):257–79.
- Gonzalez-Liencre, C., Zapata, L. E., Iruretagoyena, G., Seinfeld, S., Perez-Mendez, L., Arroyo-Palacios, J., Borland, D., Slater, M., & Sanchez-Vives, M. V. (2020). Being the victim of intimate partner violence in virtual reality: first- versus third-perspective. *Frontiers in Psychology*, 11. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2020.00820>
- Haandrikman, M., Fokkens, A., Oostinga, M., & Schipper-van Veldhoven, N. (2023). The psychology of resilience: empowering athletes with a potential risk of experiencing sexual violence in sports. In P. Herzog & K. K. M. Stravropoulos (Eds.), *The Social Contexts of Young People – Engaging Youth and Young Adults*. <https://doi.org/10.5772/intechopen.111025>
- Haandrikman, M. & Schipper-van Veldhoven, N. (2024). Building European Safe Sports Together: a conceptual framework of transgressive behaviour. Te raadplegen via: <https://besst-safesport.eu/safe-sport/>
- Hartill, M., & O’Gorman, J. (2015). Evaluation in safeguarding and child protection in sport. In: M. Lang & M. Hartill (Ed.). *Safeguarding, Child Protection and Abuse in Sport: International Perspectives in Research, Policy and Practice* (pp. 181-190). London: Routledge.
- Hartill, M., Rulofs, B., Vertommen, T., Diketmuller, R., Horcajo, M.M. & Stockel, J.T. (2019). VOICES FOR TRUTH AND DIGNITY: Combatting Sexual Violence in European Sport through the Voices of Those Affected. Available online: https://research.edgehill.ac.uk/ws/files/28806360/VOICE_Final_Report_kompr.pdf Hartill, M.
- Hartill, M., Rulofs, B., Allroggen, M., Demarbaix, S., Dikettmüller, R. et al. (2023). Prevalence of interpersonal violence against children in sport in six European countries. *Child Abuse & Neglect*, 146, <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2023.106513>
- Hemphill, M., Janke, E., Gordon, B., & Farrar, H. (2018). Restorative youth sports: An applied model for resolving conflicts and building positive relationships. *Journal of Youth Development*, 13, 3. DOI 10.5195/jyd.2018.603
- Hilhorst, J., Schipper-van Veldhoven, N., Jacobs, F., Theeboom, M., & Steenbergen, J. (2014). Trainer-kind INTERACTIE: Onderzoek naar het gedrag

- van trainer/coaches en de betekenis ervan voor de ontwikkeling van kinderen in de georganiseerde sport. Ede: BlackBoxPublishers.
- Hughes, L., & Leavey, G. (2012). Setting the bar: athletes and vulnerability to mental illness. *British Journal of Psychiatry* 200(2), pp. 95-96.
- Hu T., Zhang D., & Wang J. (2015). A meta-analysis of the trait resilience and mental health. *Personality and Individual Differences*, 76:18-27
- Hulsebos, L., Knaapen, T., & Jentink, I. (2015). Sportaanbiedersmonitor. Arnhem: dvj Insights / NOC*NSF.
- ICOACHKIDS (z.d.) <https://icoachkids.org/>
- Imbrogno, C., Newland, B.L., and Warner, S. (2021). The Role of Community in Athlete Transgressive Behavior. *Journal of Issues in Intercollegiate Athletics* 14: 285–303.
- International Olympic Committee. (2020a). Olympic Charter in force as from 17 July 2020. Online available on: www.olympic.org/documents/olympic-charter
- International Olympic Committee. (2020b). IOC Code of Ethics, 2020. Online available on: www.olympic.org/code-of-ethics
- Jacobs, F., Smits, F., & Knoppers, A. (2017). "You don't realize what you see!": The institutional context of emotional abuse in elite youth sport. *Sport in Society*, 20(1), 126–143. <https://doi.org/10.1080/17430437.2015.1124567>
- Janssens, J., Stegeman, H., Hilvoorde I. van, Wolf, L., Veldhoven, N. van et al. (2004). Education through sport, an overview of good practices in Europe. Mulier Instituut / Arko Sports Media.
- Jowett, S. (2007). "Interdependence analysis and the 3+1Cs in the coach–athlete relationship," In: S. Jowett and D. Lavallee (Eds). *Social Psychology in Sport*. Champaign, IL: Human Kinetics, 15–27. doi: 10.5040/9781492595878.ch-002
- Kavussanu, M. (2019). Toward an understanding of transgressive behavior in sport: Progress and prospects. *Psychology of Sport and Exercise*, 42, 33–39. <https://doi.org/10.1016/j.psychsport.2019.01.009>
- Keep Youngsters Involved (z.d.) <https://www.kenniscentrumsportenbewegen.nl/en/keep-youngsters-involved/>
- Kerr G, Battaglia A., & Stirling A. (2019). Maltreatment in Youth Sport: A Systemic Issue. *Kinesiol Rev (Champaign)* 8:237–43.
- Kerr, G., Willson, E., & Stirling, A. (2020). "It was the worst time in my life": The effects of emotionally abusive coaching on female Canadian national team athletes. *Women in Sport and Physical Activity Journal*, 28(1), 81–89. <https://doi.org/10.1123/wspaj.2019-0054>
- Kirk, D., & Haerens, L. (2014). New research programmes. *Physical Education and Sport Pedagogy. Sport, Education and Society*, 19(7), pp. 899-911.
- KNVB Media. (2024, 20 maart). Onderzoek naar de stopmotieven van pupillen.

- Te raadplegen via: www.knvhb.nl/nieuws/assist/assist/68858/onderzoek-naar-de-stopmotieven-van-pupillen
- Kochenderfer-Ladd, B., & Pelletier, M. E. (2008). Teachers' views and beliefs about bullying: Influences on classroom management strategies and students' coping with peer victimization. *Journal of school psychology*, 46(4), 431-453.
- Krieger, J., & Pieper, L. (2023). Athlete perceptions of governance-related issues to sexual abuse in sport. *Social Sciences*, 12(3), <https://doi.org/10.3390/socsci12030141>
- Lang, M. & Hartill, M. (2015). Introduction. What is safeguarding in sport? In: M. Lang & M. Hartill (red.). *Safeguarding, Child Protection and Abuse in Sport: International Perspectives in Research, Policy and Practice* (pp. 1-9). Routledge.
- Laan ETM, Klein V, Werner MA, van Lunsen RHW, Janssen E. (2021). In pursuit of pleasure: A biopsychosocial perspective on sexual pleasure and gender. *International Journal of Sexual Health*, 33(4):516-536
- Lara-Bercial S., Emmonds, S., Till, K., Jowett, G., Gledhill, A., Weaving, D., McKenna, J., Schipper-van Veldhoven, N. & Hodgson, G. (2022). Enhancing Youth Sport Participation in the EU: Rates, Motivations, Barriers and Ways Forward. Te raadplegen via: <https://cdn2.assets-servd.host/faded-duck/production/Enhancing-Youth-Sport-Participation-in-the-EU.pdf?dm=1683661869>
- Leahy, T., Pretty, G., & Tenenbaum, G. (2002). Prevalence of sexual abuse in organized competitive sport in Australia. *The Journal of Sexual Aggression*, 8, 16–36.
- Leduc, M., Culver, D.M. & Werthner, P. (2012). Following a coach education programme: coaches' perceptions and reported actions. *Sports Coaching Review*, 1(2), 135-150.
- Lehman BJ, David DM, Gruber JA. (2017). Rethinking the biopsychosocial model of health: Understanding health as a dynamic system. *Social and Personality Psychology Compass*, 11:1-17
- Lightfoot S & Evans IM (2000). Risk factors for a New Zealand sample of sexually abusive children and adolescents. *Child Abuse & Neglect*, 24(9):1185-1198
- Littlejohns LB, Baum F, Lawless A, Freeman T. The value of a causal loop diagram in exploring the complex interplay of factors that influence health promotion in a multisectoral health system in Australia. *Health Res Policy Syst*. 2018;16:126. doi: 10.1186/s12961-018-0394-x.
- Loorbach, D. (2014). 'To Transition! Governance Panarchy in the New Transformation', inaugural address. Rotterdam: DRIFT - Erasmus University Rotterdam (PDF) Transition Management: Taking Stock from Governance Experimentation. Available from: <https://www.researchgate.net/>

- publication/280394940_Transition_Management_Taking_Stock_from_Governance_Experimentation#fullTextFileContent [accessed Jan 13 2025].
- Lucassen, J., Kalmthout, J. van, Steenbergen, J., Werff, H. van der, Smits, F., & Jong, M. de (2012). Je gaat het pas zien als je het door hebt. Conclusies en slotbeschouwing van de monitor Samen voor Sportiviteit en Respect 2009-2012. Nieuwegein: Arko Sports Media.
- Lucassen, J. & Kalmthout, J. van (2015). Vitale clubs voor sport en samenleving. Kennisbron voor de stimulering van vitale en open sportverenigingen. Mulier Instituut.
- Lundqvist, C., Camps, J., Vertommen, T., Barker-Ruchti, N. & Kolbeinson, Ö. (2025): Toxic leadership in high-performance sports and its consequences for mental health and performance: a scoping review, *International Review of Sport and Exercise Psychology*, DOI: 10.1080/1750984X.2025.2457038
- Mallett CJ & Lara-Bercial S. (2016). Serial winning coaches: people, vision, and environment. In: *Sport and exercise psychology research*. Elsevier: 289–322. Available: <https://linkinghub.elsevier.com/retrieve/pii/B9780128036341000145>
- McDuff, D.R. (2012). *Sports Psychiatry. Strategies for life balance and peak performance*. American Psychiatric Publishing.
- McHenry, L. K., Cochran, J. L., Zakrajsek, R. A., Fisher, L. A., Couch, S. R., & Hill, B. S. (2021). Elite figure skaters' experiences of harm in the coach-athlete relationship: A person-centered theory perspective. *Journal of Applied Sport Psychology*, 33(4), 420–440. <https://doi.org/10.1080/10413200.2019.1689536>
- McKay, C. D., Cumming, S. P., & Blake, T. (2019). Youth sport: friend or foe? *Best Practice & Research Clinical Rheumatology*, 33(1), 141-157. <https://doi.org/10.1016/j.berh.2019.01.17>
- McNamee, M. (2008). *Sports, Virtues and Vices*. Routledge.
- Milne, A., Atkinson, M., Kerr, G., & Stirling, A. (2024). Instructional Practices and Interpretations of Harm: A Qualitative Inquiry with 24 Competitive Dancers. *Journal of Dance Education*, 1–12. <https://doi.org/10.1080/15290824.2023.2224799>
- Mergaert, L., Catarina Arnaut, C., Vertommen, T., & Lang, M. (2016). Study on Gender-Based Violence in Sport. Final Report. Luxembourg: Publications Office of the European Union. Available online: https://ec.europa.eu/assets/eac/sport/library/studies/gender-based-violence-sport-study-2016_en.pdf
- Ministerie van VWS, VSG & NOC*NSF. (2018). Nationaal sportakkoord 2018-2022. Sport verenigt Nederland. Online available: www.sportakkoord.nl/
- Ministerie van VWS, VSG, NOC*NSF & POS. (2023). Hoofdlijnen Sportakkoord II. Sport versterkt. 2023-2026. Online available: <https://www.sportakkoord.nl/wp-content/uploads/sites/3/2023/06/Hoofdlijnen-Sportakkoord-II.pdf>

- Moget, P. & Weber, M. (2007). De twee kanten van sport. In E. Wieldraayer, C. van den Brink, P. Moget & M. Weber (red.), *De weerbare sporter. Macht, misbruik en kwetsbaarheid*. DaM uitgeverij, pp. 190-221.
- Moget, P., Weber, M. & Van Veldhoven, N. (2012). Sexual harassment and abuse in Dutch sports: A short review of early research and policy by the NOC*NSF. In: C.H. Brackenridge, T.Kay & D. Rhin (eds) *Sport, Children's Rights and Violence Prevention: A Sourcebook on Global Issues and Local Programmes* (pp.123-128). West London: Brunel University. Available [http: https://bura.brunel.ac.uk/bitstream/2438/7072/2/Fulltext.pdf](https://bura.brunel.ac.uk/bitstream/2438/7072/2/Fulltext.pdf)
- Mountjoy, M. (2020). #Time2Act: Harassment and abuse in elite youth sport culture. *British Journal of Sports Medicine*, 54(7), 367-368. <https://doi.org/10.1136/bjsports-2020-101975>
- Mountjoy M, Brackenridge C, Arrington M, et al. (2016). International Olympic Committee consensus statement: harassment and abuse (non-accidental violence) in sport. *Br J Sports Med*, 50:1019–29.
- Mulder, J., Cuelenaere, B., Elshout, M., Farzan, K. & Zandvliet, R. (2020). Grensoverschrijdend gedrag in de Nederlandse sport: Prevalentieonderzoek gebaseerd op jeugdervaringen. CentERdata. Te raadplegen via: https://nocnsf.nl/media/3754/prevalentie-grens-overschrijdend-gedrag-in-de-nederlandse-sport_definitief_v20.pdf
- Murphy, C.M., Norwood, A.E.Q., & Poole, G.M. (2014). Intimate partner violence: A biopsychosocial, social information processing perspective. In: C.R. Agnew & S.C. South (eds) *Interpersonal Relationships and Health: Social and Clinical Psychological Mechanisms*. Oxford: Oxford University Press, pp. 156–78.
- Nederlandse Sportraad. (2023). Kinderen centraal – Advies over het pedagogisch klimaat in de sport. Nederlandse Sportraad. Te raadplegen via: <https://www.nederlandse-sportraad.nl/de-raad/documenten/publicaties/2023/03/29/kinderen-centraal-advies-over-het-pedagogisch-klimaat-in-de-sport>
- Nederlandse Sportraad (z.d.) <https://www.nederlandse-sportraad.nl/de-raad/commissies/commissie-pedagogisch-sportklimaat>
- Netflix (z.d.) Documentary *Athlete A* <https://athleteafilm.com/>
- Nobles, J.D., Radley, D., & Mytton, O.T. (2022). The Action Scales Model: A conceptual tool to identify key points for action within complex adaptive systems. *Perspectives in Public Health*, 146, 6. DOI: 10.1177/17579139211006747
- NOC*NSF. (2020). Zo Sport Nederland. Trends en ontwikkelingen in sportdeelname 2020. Arnhem. Te raadplegen via: https://nocnsf.nl/media/4412/zo-sport-nederland-2020_def.pdf
- NOC*NSF. (2022a). Met een structurele integriteitsaanpak naar een veilige, eerlijke

- en schone sport. Handreiking voor sportbonden. NOC*NSF.
- NOC*NSF. (2022b). Sportagenda 2032: Nederland het sportiefste land ter wereld. Te raadplegen via <https://nocnsf.nl/sportagenda>
- NOC*NSF. (2022c). De reis naar de sportiefste jeugd van de wereld. Jeugdsport plan 2022-2032. Te raadplegen via https://nocnsf.nl/media/5527/jeugdsportplan_def.pdf
- NOC*NSF. (2023). Zo sport Nederland. Belangrijkste trends en ontwikkelingen in sportdeelname 2023. Te raadplegen via: https://cdn.nocnsf.nl/media/ckgbviiij/def-zo-sport-nl-2023-digitaal_.pdf
- NOC*NSF. (2024a). De 4 v's voor veiligheid. Te raadplegen via: <https://nocnsf.nl/nederland-sport-veilig>
- NOC*NSF. (2024b). Topsportstrategie 2032. Een glanzend perspectief. NOC*NSF.
- NPO (z.d.) Documentaire Turn! <https://www.npodoc.nl/documentaires/2019/10/turn.html>
- Ohlert, J., Vertommen, T., Rulofs, B., Rau, T., & Allroggen, M. (2020). Elite athletes' experiences of interpersonal violence in organized sport in Germany, the Netherlands, and Belgium. *European Journal of Sport Science*, 21(4), 604–613.
- Olfers, M. & Wijk, A. van (2021). Ongelijke leggers. Een onderzoek naar grensoverschrijdend gedrag in de gymnsport. Verinorm. Te raadplegen via: https://www.verinorm.nl/wp-content/uploads/2021/07/Verinorm_Ongelijke_leggers_rapport.pdf
- Olfers, M., Van Wijk, A., Doeswijk, J., Barends, A., Van der Boor, K., Boersema, M. (2023). Schaduwdansen. Nederland: Verinorm. Te raadplegen via: https://www.verinorm.nl/wp-content/uploads/2023/05/Schaduwdansen_23-05.pdf
- Pankowiak A, Woessner MN, Parent S, Vertommen T, Eime R, Spaaij R, et al. (2023). Psychological, physical, and sexual violence against children in Australian community sport: Frequency, perpetrator, and victim characteristics. *Journal of Interpersonal Violence*, 38(3-4):4338-4365
- Parent, S., & Fortier, K. (2018). Comprehensive overview of the problem of violence against athletes in sport. *Journal of Sport and Social Issues*, 42(2), 227-246. DOI: 10.1177/0193723518759448
- Parent, S., Lavoie, F., Thibodeau, M.E., Hebert, M., & Blais, M. (2016). Sexual violence experienced in the sport context by a representative sample of Quebec adolescents. *Journal of Interpersonal Violence*, 31(16), 2666–2686.
- Parent S, Lavoie F, Thibodeau M-È, et al. (2016). Sexual Violence Experienced in the Sport Context by a Representative Sample of Quebec Adolescents. *J Interpers Violence*, 31:2666–86.
- Parent, S., Vaillancourt-Morel, M. P., & Gillard, A. (2022). Interpersonal violence (IV) in sport and mental health outcomes in teenagers. *Journal of Sport & Social*

- Issues, 46(4), 323-337. <https://doi.org/10.1177/01937235211043652>
- Pépin-Gagné, J., & Parent, S. (2016). Coaching, Touching, and False Allegations of Sexual Abuse in Canada. *Journal of Sport and Social Issues*, 40(2), 162-172.
- Pereira-da Silva, Fagner, Fabio A. Pereira-de Oliveira, Samara Varela, Regiane A. Batista, and Luciene Rodrigues-Barbosa (2017). The biopsychosocial sphere of women victims of violence: A systematic review. *Aquichan* 17: 390-400.
- Rahill, G.J., Joshi, M., Zlotnick, C., Lamour, S., Beech, H., et al. (2020). "Give me proof": A covert but coercive form of non-partner sexual violence contributing to teen pregnancy in Haiti and opportunities for biopsychosocial intervention. *Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma* 29: 835-55.
- Rebelo Sa, C. (2020). KidsFirst report on Social Media Analysis. University of Twente. Unpublished manuscript.
- Roberts, V., Sojo, V., & Grant, F. (2019). Organisational factors and non-accidental violence in sport: A systematic review. *Sport Management Review*, 23(1), 8-27. <https://doi.org/10.1016/j.smr.2019.03.001>
- Romijn, D., Kalmthout, J. van, & Breedveld, K. (2015). VSK monitor 2015. Voortgangsrapportage actieplan 'naar een veiliger sportklimaat'. Mulier Instituut.
- Romijn, D., & Kalmthout, J. v. (2018). VSK monitor 2018: Voortgangsrapportage Actieplan 'Naar een veiliger sportklimaat'. Utrecht: Mulier Instituut.
- Rulofs, B., Doupona Topic, M., Diketmüller, R., Martin Horcajo, M., Vertommen, T., Toftegaard Stockel, J., & Hartill, M. (2019). Final report: VOICES FOR TRUTH AND DIGNITY – Combatting sexual violence in European Sports through the voices of those affected. German Sport University.
- Rulofs, B., Lang, M., Vertommen, T., Allroggen, M. Cirera, E., Diketmueller, R., Kampen, J., Kohl, A., Martin, M., Nanu, I., Neeten, M., Sage, D., & Stativa, E. (2021). CASES: Child abuse in sport: European statistics – project report. Edge Hill University.
- Schipper- van Veldhoven, N. (2024a). Jeugdsport en de noodzaak van een pedagogisch sportklimaat. In: N. Schipper-van Veldhoven, I. Faber, I., & R. Van der Weide, R. (eds.). Een pedagogisch sportklimaat, het kind centraal in de jeugdsport (pp17-28). Uitgeverij Coutinho.
- Schipper-van Veldhoven, N. (2024b). Het Jeugdsportkompas. In: N. Schipper-van Veldhoven, I. Faber, I., & R. Van der Weide, R. (eds.). Een pedagogisch sportklimaat, het kind centraal in de jeugdsport (pp.29-44). Uitgeverij Coutinho.
- Schipper-van Veldhoven, N. (2013). Sports in a pedagogical perspective. In: S. Harvey & R. Light (Eds.). *Ethics in Youth Sport: Policy and pedagogical applications* (pp.122-135). Routledge.
- Schipper-van Veldhoven, N. (2016). Sport en lichamelijke opvoeding in pedagogisch

- perspectief, een gouden kans. Lectorale rede. Windesheimreeks kennis en onderzoek nr. 60. Te raadplegen via: www.researchgate.net/publication/295830548_Sport_en_lichamelijke_opvoeding_in_pedag
- Schipper-van Veldhoven, N. & Boks, A. (2014). Laat ons lekker sporten. Kinderen onderzoeken gedrag van ouders langs de kant (...). daM uitgeverij.
- Schipper-van Veldhoven, N., Faber, I., & Van der Weide, R. (Eds.) (2024). Een pedagogisch sportklimaat, het kind centraal in de jeugdsport. Uitgeverij Coutinho.
- Schipper-van Veldhoven, N., Mulder, J., Cuelenaere, B., Zandvliet, R., Farzan, K. & Reijnen, M. (2022). Transgressive Behavior in Dutch Youth Sport. *Social Sciences*, 11(8), 348. <http://dx.doi.org/10.3390/socsci11080348>
- Schipper-van Veldhoven, N. & Steenbergen, J. (2015). Sport en (on)gewenst gedrag. In: Tiessen-Raaphorst (red.). *Rapportage Sport 2014* (pp.269-283). Sociaal Cultureel Planbureau.
- Schoemaker, J., Vertommen, T., Stevens, V. & Boer, W. de (2024). Estimating and monetizing the causal effect of severe interpersonal violence against children in sports on subjective well-being. *Child Abuse & Neglect*, 151. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2024.106719>
- Serkei, B., Goes, A. & Groot, N. de (2012). Van blind vertrouwen naar verantwoord beleid. Bruikbaarheid en effectiviteit van beleidsinstrumenten seksuele intimidatie NOC*NSF. MOVISIE.
- Smith, R.E., Smoll, F.L. & Curtis, B. (1979). Coach Effectiveness Training: A cognitive-behavioral approach to enhancing relationship skills in youth sport coaches. *Journal of Sport Psychology*, 1 (1), 59-75.
- Smits, F., Jacobs, F., & Knoppers, A. (2017). Everything revolves around gymnastics': Athletes and parents make sense of elite youth sport. *Sport in Society*, 20(1), 66–83. <https://doi.org/10.1080/17430437.2015.1124564>
- Shuffle Sports (z.d.) <https://www.specialheroes.nl/shufflesports/#:~:text=Bij%20ShuffleSports%20worden%20verschillende%20sporten,en%20een%20laag%20instapniveau%20centraal>.
- Stafford, A., Alexander, K., & Fry, D. (2015). There was something that wasn't right because that was the only place I ever got treated like that': Children and young people's experiences of emotional harm in sport. *Childhood*, 22, 121–137. <http://dx.doi.org/10.1177/0907568213505625>.
- Steenbergen, J. & Balk, L. (2024). Een korte geschiedenis van een sociaal veilig en pedagogisch sportbeleid. In: N. Schipper-van Veldhoven, I. Faber, I., & R. Van der Weide, R. (eds.). *Een pedagogisch sportklimaat, het kind centraal in de jeugdsport* (pp.177-192). Uitgeverij Coutinho.
- Steenbergen, J. & Bronkhorst, A. (2024). Veranderen naar een pedagogische

- verenigingscultuur. In: N. Schipper-van Veldhoven, I. Faber, I., & R. Van der Weide, R. (eds.). Een pedagogisch sportklimaat, het kind centraal in de jeugdsport (pp.105-122). Uitgeverij Coutinho.
- Stevens, V. (2024). De rol van overheden bij een sociaal veilige sportsector. In: N. Schipper-van Veldhoven, I. Faber, I., & R. Van der Weide, R. (eds.). Een pedagogisch sportklimaat, het kind centraal in de jeugdsport (pp.193-207). Uitgeverij Coutinho.
- Stevens, V., & Gutter, K. (2021). Veiligheidsborging bij sportverenigingen tegen seksueel grensoverschrijdend gedrag. <https://www.kennisbanksportenbewegen.nl/?file=10492&m=1634049638&action=file.download>
- Tielens A, Faber IR, Schipper-Van Veldhoven N. Een audit instrument voor het meten van het pedagogisch sportklimaat op micro en meso niveau. In preperation.
- Tjønndal, A. (2016). NHL Heavyweights: Narratives of Violence and Masculinity in Ice Hockey. *Physical culture and sport, studies and research*, LXX, 56-68. DOI: 10.1515/pcssr-2016-0013
- Tuakli-Wosornu, Y.A., Burrows, K., Fasting, K., Hartill, M., Hodge, K. et al. (2024). International Olympic Committee consensus statement: interpersonal violence and safeguarding in sport. *Br J Sports Med*, 58:1322–1344. doi:10.1136/bjsports-2024-108766
- Trouw (z.d.) <https://www.trouw.nl/sport/ioc-president-bach-geschrokken-van-slechte-begeleiding-russische-kunstrijdster-kamila-valieva~b620f843/?referrer=https://www.google.com/>
- UNICEF. (z.d.). The Rights of the Child in Sport . Artikel 31. Spel en vrije tijd. Online available on: www.unicef.nl/over-unicef/kinderrechten/art-31-spel-en-vrije-tijd
- Van Rinsum, E. & Lind, P. (2008). Sportcoaches: prestaties zonder schreeuwen (van procesinterventies naar resultaatsturing). Someren: Uitgeverij Bureau Beruba.
- Van Rossum, J. (2012). Een trainer-coach die nooit verliest – kan dat? In: N. Schipper-van Veldhoven, H. van der Palen, J. van der Kerk, & R. Schuijers (Ed.) (2012). *Goud in elk Kind. Jeugdsport in een pedagogisch perspectief* (pp. 35-52). Deventer: ...daM uitgeverij.
- Van Rossum, J.H.A. (1997). Leiderschap in de sport: de trainer / coach. *Richting Sport-Gericht*, 55(5), pp. 321-328.
- Van Voorthuizen M, Faber IR, van de Bongardt D, Schipper-van Veldhoven, N. (2022). A qualitative exploration of a biopsychosocial profile for experiencing sexual harassment and abuse in sports. *Social Sciences*,11(7):1-13
- Van Zijl, T. (2012). Nederlandse sportwereld garandeert rechten van het kind. Geraadpleegd van www.sportknowhowxl.nl/achtergronden/archief/

- nieuwsberichten/item/90885/Ventura et al., 2021;
- Ventura, S., Cardenas, G., Miragall, M., Riva, G., & Banos, R. (2021). How does it feel to be a women victim of sexual harassment? The effect of 360-video-based virtual reality on empathy and related variables. *Cyberpsychology, Behaviour, and Social Networking*, 24(4). <https://doi.org/10.1089/cyber.2020.0209>
- Vertommen, T. (2017). Interpersonal violence against children in sport. Dissertatie. Universiteit van Antwerpen. Te raadplegen via: <https://repository.uantwerpen.be/docman/irua/13a9d0/147054.pdf>
- Vertommen, T., Kampen, J., Schipper-van Veldhoven, N., Uzieblo, K. & Eede, F. van den (2018). Severe interpersonal violence against children in sport: associated mental health problems and quality of life in adulthood. *Child Abuse & Neglect*, 76, 459-468. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2017.12.013>
- Vertommen, T., Kampen, J., Schipper-van Veldhoven, N., Wouters, K., Uzieblo, K. & Eede, F. van den (2017). Profiling perpetrators of interpersonal violence against children in sport based on a victim survey. *Child Abuse & Neglect*, 63, 172–182.
- Vertommen, T. Schipper-van Veldhoven, N., Harthill, M.J., & Van den Eede, F. (2013). Sexual harassment and abuse in sport: The NOC*NSF helpline. *International Review for the Sociology of Sport*, 50, 822-839. <https://doi.org/10.1177/1012690213498079>
- Vertommen, T., Schipper-van Veldhoven, N., Wouters, K., Kampen, J.K., Brackenridge, C.H., Rhind, D.J.A., Neels, K. & Eede, F. van den (2016). Interpersonal violence against children in sport in the Netherlands and Belgium. *Child Abuse & Neglect* 51, 223–236.
- VMBO Sportlab (z.d.) <https://www.vmbosportlab.nl/>
- VOICE (z.d.) <http://voicesfortruthanddignity.eu/be/>
- Weiss, M.R. (2019). Youth sport motivation and participation: Paradigms, perspectives, and practicalities. *Kinesiology Review*, 8(3), 162-170. <https://doi.org/10.1123/kr.2019-0014>
- Whitbourne, Susan K., and Stacey B. Whitbourne. 2010. Adult development & Aging. Biopsychosocial Perspectives. New York: John Wiley & Sons.
- Willson, E., Kerr, G., Stirling, A., & Buono, S. (2022). Prevalence of maltreatment among Canadian national team athletes. *Journal of Interpersonal Violence*, 37(21-22), NP19857–NP19879.
- Witt, P.A. & Dangi, T.B. (2018). Why children/youth drop out of sports. *Journal of Park and Recreation Administration*, 36(3). <https://doi.org/10.18666/JPra-2018-V36-I3-8618>
- Wolf, S.C. (1994). 'A multi-factor model of deviant sexuality', 1984, paper presented to the Third International Conference on Victimology, Lisbon, cited by D. Fisher in T. Morrison, M. Erooga and R.C. Beckett (eds.), *Sexual Offending Against*

- Children: Assessment and treatment of male abusers, London, Routledge.
- Wutzke S., Roberts N., Willis C., Best A., Wilson A., & Trochim W. (2017). Setting strategy for system change: using concept mapping to prioritise national action for chronic disease prevention. *Health Res Policy Syst.* 15:69. doi: 10.1186/s12961-017-0231-7.
- ZonMw (2023). MOOI in Beweging 2023-2026. Missiegedreven Ontwikkeling van Onderzoek en Innovatie in Sport en bewegen. Programmavoorstel 2023-2026. Te raadplegen via: <https://www.zonmw.nl/sites/zonmw/files/2023-03/MOOI-in-beweging-2023-2026---de-programmatekst.pdf>

